

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Kiarov

CBS

Názov dokumentu:	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Kiarov na roky 2021 -2027
Územné vymedzenie:	Banskobystrický kraj, okres Veľký Krtíš, obec Kiarov
Územný plán obce:	
Dátum schválenia PHRSR:	11.12.2021
Dátum platnosti:	2027
Verzia:	1.3
Publikovaný verejne:	2021

Číslo uznesenia:	39/2021
-------------------------	----------------

Starosta obce:	Pavol Suchánsky
-----------------------	-----------------

ZOZNAM SKRATIEK

ATSP	Asistent terénneho sociálneho pracovníka
BSK	Banskobystrický samosprávny kraj
CKO	Centrálny koordinačný orgán
EAGGF	Európsky poľnohospodársky podporný a záručný fond
EF	Európsky fond
EK	Európska komisia
ERDF	Európsky fond regionálneho rozvoja
ESF	Európsky sociálny fond
EÚ	Európska únia
EÚS	Európska územná spolupráca
EVS	Efektívna verejná správa
FIFG	Finančný nástroj pre riadenie rybolovu
HDP	Hrubý domáci produkt
HND	Hrubý národný dôchodok
II	Integrovaná infraštruktúra
IKT	Informačno-komunikačné technológie
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
KF	Kohézny fond
KURS	Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2013
KŽP	Kvalita životného prostredia
ĽZ	Ľudské zdroje
MAS	Miestna akčná skupina
MDV SR	Ministerstvo dopravy, výstavby
MPSVaR	Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny
MIRRI	MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE
MRK	Marginalizované rómske komunity
MVO	Mimovládne organizácie
MŽP	Ministerstvo životného prostredia
NFP	Nenávratný finančný príspevok
NSRR	Národná stratégia regionálneho rozvoja

NUTS	Nomenklatúra územných štatistických jednotiek (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques)
OcR	Obecný rozpočet
OcÚ	Obecný úrad
OcZ	Obecné zastupiteľstvo
OP	Operačný program
OZ	Občianske združenie
PD SR	Programový dokument Slovenskej republiky
PHRSR	Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja
PKS	Parita kúpnej sily
POH	Program odpadového hospodárstva SR
PRB	Program rozvoja bývania
PRV	Program rozvoja vidieka
PRO	Program rozvoja obce
RH	Rybné hospodárstvo
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SR	Slovenská republika
SZČO	Samostatne zárobkovo činná osoby
SZZP	Slovenský zväz zdravotne postihnutých
ŠF	Štrukturálne fondy
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TP	Technická pomoc
TSP	Terénna sociálna práca, terénny sociálny pracovník
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
ÚPSVaR	Úrad práce sociálnych vecí a rodiny
ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
Val	Výskum a inovácie
VZNP	V znení neskorších predpisov
ZP	Zdravotne postihnutý
Z. z.	Zbierka zákonov

OBSAH

1 ÚVOD.....	5
2 CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA A HISTÓRIA OBCE.....	9
2.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE.....	9
2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ OBCE.....	10
3 ANALÝZA ZDROJOV.....	13
3.1 PRÍRODNÉ ZDROJE.....	13
3.2 DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA.....	14
3.3 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA.....	17
3.4 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA.....	22
3.5 MATERIÁLNE ZDROJE.....	27
3.6 EKONOMICKÉ ZDROJE.....	29
4 SWOT ANALÝZA.....	37
5 ANALÝZA PROBLÉMOV.....	40
6 ROZVOJOVÁ STRATÉGIA	42
6.1 VÍZIA OBCE.....	42
7 IMPLEMENTAČNÝ RÁMEC CIEĽOV A OPATRENÍ.....	44
7.1 OPATRENIA A AKTIVITY.....	44
7.2 OPIS ROZVJOVEJ STRATÉGIE.....	48
8 AKČNÝ PLÁN.....	50
9 ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE.....	58
10 MONITORING A HOTNOTENIE.....	61
ZÁVER.....	63
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	65
PRÍLOHY.....	68

ÚVOD

Dokument „Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Kiarov na roky 2021 - 2027“ ďalej len PRO alebo PHRSR je základným dokumentom, ktorým sa obec pri výkone svojej samosprávnej pôsobnosti stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja (PHRSR) je základný strednodobý programový dokument podpory regionalného rozvoja pre jednotlivé obce/mesta. Je vypracovaný na základe zákona NR SR č. 539/2008 Z.z. o podpore regionalného rozvoja v znení neskorších predpisov a metodikou a inštitucionálneho rámca tvorby verejných stratégií schválenou uznesením vlády SR č. 197/2017 z 26. apríla 2017 a nadradenými programovými dokumentami, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku, na území ktorého sa obec nachádza, a je vypracovaný podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie obce.

Cieľom spracovania PRO je poskytnúť komplexný pohľad na súčasný stav, perspektívy a šance obce v oblasti ekonomického a sociálneho rozvoja, stanoviť strategické ciele, rozvojové priority a strategické oblasti rozvoja obce ako celku. PHRSR Kiarov je v súlade s metodikou tvorby PHRSR 2020, vydané prostredníctvom MIRRI SR podľa zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja.

Veľmi dôležitým cieľom tohto dokumentu je zabezpečenie účasti obce na čerpaní finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Definované sú prioritné rozvojové oblasti, ciele, opatrenia a aktivity PHRSR obce **v súlade so strategickými rozvojovými dokumentmi na úrovni EÚ, SR, NUTS I, NUTS II a NUTS III.**

Dokumenty národnej úrovne:

- Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky 2020 – 2030,
- Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001 v znení KURS 2011,
- Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027,
- Operačných programov pre programové obdobie 2021 – 2027:
 - Operačný program Integrovaná infraštruktúra,

- Operačný program Ľudské zdroje,
- Operačný program Kvalita životného prostredia,
- Operačný program Efektívna verejná správa,
- Operačný program Doprava,
- Integrovaný regionálny operačný program,
- Program Slovensko,
- Plán obnovy a odolnosti.

Dokumenty regionálnej úrovne:

- Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK 2022 – 2030,
- Územným plánom regiónu BBSK

Víziou obce je zabezpečiť hospodársky a ekonomicky rast pri dodržaní podmienok TUR a využití obnoviteľných zdrojov energie, kvalitne zabezpečenie životných potrieb obyvateľstva v kontexte zachovania a rozvoja kultúrnych tradícií a zvykov v obci využívajúc úzku spoluprácu verejného, neziskového i podnikateľského sektoru a občanov.

Dosiahnutím stanovených cieľov sa zlepši miestna infraštruktúra, podporí sa rozvoj miestneho vidieckeho podnikania, vytvorenie nových pracovných príležitostí, poskytnú sa kvalitnejšie základné služby samotnému obyvateľstvu i návštevníkom vidieka, čo v dôsledku prispeje k rozvoju vidieckeho turizmu v obci a zvýši sa atraktivita obce, okolitých obci i regiónu.

Finančne prostriedky, ktoré získame z Európskych fondov, musíme čo najefektívnejšie vynaložiť. Pomáhať obciam by mali odborníci, ktorí sú vzdelaní, skúsení a majú určitú motiváciu. Musíme takých odborníkov udržať v regióne ba aj v obci, aby kapacita mladých vzdelaných ľudí čím ďalej rástla.

Dokument na dosahovanie cieľov rozvoja obce Kiarov je jedným z podporných dokumentov, ktorý obsahuje podrobne detaily a ciele programu.

Poslaním PHRSR Kiarov je zabezpečiť kontinuitu rozvoja obce. Je to zároveň otvorený dokument, ktorý sa môže podľa vopred stanovených pravidiel dopĺňať a aktualizovať.

Postup spracovania Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce bol vypracovaný na základe Metodickéj príručky vydanej MIRRI SR. PHRSR Kiarov obsahuje tieto základné časti:

1. Analytická časť

- pozostáva zo situačnej analýzy, t.j. identifikácie súčasného stavu socio-ekonomického vývoja obce a okolia obce, hodnotí súčasný stav v jednotlivých oblastiach na území obce, analýza bola zameraná na tieto oblasti: prírodné zdroje, demografická situácia, sociálna a technická infraštruktúra, materiálne zdroje a ekonomické zdroje, vypracovanie SWOT analýzy.

2. Strategická časť

- rozoberá rozvojovú stratégiu územia, resp. víziu obce a ciele obce.

3. Programová/Implementačná časť

- zahŕňa opatrenia, priority a konkrétne plánované aktivity.

4. Finančná časť

- nadväzuje na strategickú časť PRO, definuje priority a opatrenia,

- pozostáva z akčného plánu s časovým harmonogramom a návrhom finančného a organizačného zabezpečenia.

Účelom je aktualizácia celého strategického rozvojového dokumentu s cieľom definovať potrebné, žiaduce priority, ktoré obci umožnia dlhodobý rozvoj založený na cielenej stratégii.

Program rozvoja obce je komplexným dokumentom. Spája otázky rozvoja fyzických štruktúr so sociálnymi, ekonomickými a ďalšími aspektmi. Preto bude mať voči ostatným plánovacím dokumentom spracovaným na miestnej úrovni zastrešujúcu funkciu. Na rozdiel od územného plánu, ktorý rieši najmä otázky fyzického rozvoja územia (lokalizáciu zástavby a priestorové regulatívy pre stavebný rozvoj, funkčné využitie rozvojových plôch), program rozvoja obce sa podrobnejšie zaoberá otázkami ekonomického a sociálneho rozvoja, čím vo vzťahu k územnému plánu plní komplementárnu funkciu.

PHRSR

- Územný plán obce
- Program odpadového hospodárstva
- Program rozvoja bývania
- Plán rozpočtu obce

Poslaním PHRSR je **zabezpečiť kontinuitu rozvoja obce**. Je to otvorený dokument a mal by sa **podľa vopred stanovených pravidiel dopĺňať a aktualizovať**.

2 CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA A HISTÓRIA OBCE

2.1 CHARAKTERISTIKA OBCE

Obec Kiarov sa nachádza v južnej časti stredného Slovenska. Z hľadiska územnosprávneho členenia Slovenska na úrovni NUTS II (kraje) obec patrí do Banskobystrického samosprávneho kraja, na úrovni NUTS IV (okresy) do okresu Veľký Krtíš.

Celková výmera územia obce Kiarov je 9 km². Počet obyvateľov je 270 k 31.12.2021 a hustota obyvateľstva je 35 obyv./km² (ŠÚ SR, 2021).

Na severnej strane tvorí hranicu územie obce Kiarov s obcami Olováry, Zombor a Glabušovce. Zo severozápadu hraničí so Želovcami, zo západu s Vrbovkou. Na východ od Kiarova leží obec Kováčovce.

Obec sa nachádza na pravom brehu rieky Ipel' v Juhoslovenskej kotline. V rámci Juhoslovenskej kotliny v Ipel'skej kotline. Nadmorská výška stredu obce je 182 m. n. m. Najnižšia nadmorská výška je 146 m. n. m a najvyššia je 286 m. n. m. Stred obce Kiarov má súradnice 48°06'32" severnej šírky a 19°24'24" východnej dĺžky.

Obec je rozčlenená na dve lokality – Kiarov a časť Malý Kiarov, ktorý je vzdialený 1 km. Kiarov je dosť „rozsypaná“ usadlosť. Obyvatelia si svoje obydlia stavali v južnej časti kopcov Šošár, ktorých nadmorská výška dosahuje 200 – 286 m. n. m..

Od okresného mesta Veľký Krtíš obec je vzdialená 18 km. Miestne danosti a blízkosť štátnych hraníc s Maďarskou republikou z nej v budúcnosti môžu pomôcť stať sa aj vyhľadávaným turistickým strediskom. V blízkosti obce (cca 15km Peťov) sa v dohľadnej dobe plánuje obnoviť most cez hraničnú rieku Ipel', realizácia čoho prinesie značný nárast návštevnosti regiónu. V súčasnosti je na tomto mieste k dispozícii je len dočasný most – turisticky prechod Peťov – Pőstenyuszta (HU) otvorený na základe Dohody medzi vládou Maďarska a vládou Slovenskej republiky o prekračovaní štátnej hranice na účel turistiky na turistických chodníkoch križujúcich štátnu hranicu, v súlade so Schengenskou dohodou.

SYMBOLY OBCE

V súčasnosti je zámerom obce posilniť identitu svojich občanov prepojením minulosti s prítomnosťou aj formálnou cestou – svedčia o tom publikácie, pohľadnica obce a erb obce. Symbolmi obce sú: erb, pečiatka a vlajka obce.

Erb obce, ktorý zobrazuje leva môžeme historicky priradiť k faktu, že tu v minulosti boli dlhy čas najväčšími statkármi rodiny Oroszlanyi (v preklade z maďarského jazyka = lev). Heraldicky správny erb obce: v červenom štíte zlatý, striebornou šablou ozbrojený lev s rozdvojeným chvostom a v striebornej zbroji.

Podobný erb môžeme vidieť na *pečati* zachovanom v archíve s textom v maďarskom jazyku: Novohradská župa – obec Kiarov – 1905. Na tejto však nad štítom s levom je aj tzv. Koruna zo znaku Novohradskej župy.

Vlajka obce Kiarov pozostáva zo šiestich pozdĺžnych pruhov vo farbách bielej, červenej, žltej, červenej, žltej a červenej.

2.2 HISTORICKÝ VÝVOJ OBCE

Prvý krát sa meno obce objavilo v písomnostiach v roku 1271 v podobe Keer. Miestny názov obce Ker (Kiarov) vznikol z kmeňového mena a značí meno tunajších kmeňov. Podľa miestnej tradície šiatre Starých Maďarov boli umiestnene v hone zvanom Veľká Pažiť, presnejšie na kopci Kerek. Toto údolie Ipľa i Kiarov však už bolo obývané dávnejšie.

Z archeologického hľadiska na toto územie je typická lenelská kultúra. Niekoľko hlinených nádob a kamenná sekera sa aj v Kiarove našli z neskorej doby kamennej. V 1970 – tých rokoch sa v hone zvanom Sziget našlo aj niekoľko nálezov zo železnej doby a halštattskej kultúry.

Dnes tu nachádzame dedinu Kiarov (Ipoly-Nagyker) a vo vzdialenosti 1 km jej menšiu časť tzv. Malý Kiarov (Ipol-Kisker), ktoré sa v roku 1481 a 1486 objavujú v podobe Naghkeer a Kyskeer. V 15.st. bol Kiarov v majetku rodiny Balassa, o čom svedčí listina pochádzajúca z archívu rodiny. V tomto storočí sa obec rozčlenila na dve lokality – Kiarov a časť Malý Kiarov. Obec Kiarov, kde dlhy čas najväčšími statkármi boli najmä Oroszlanyiovci, ale i Keryovci, Madachovci, bola dlho čefadníckou či želiarskou dedinou.

Z archeologického hľadiska na toto územie je typická lendelska kultúra. Niekoľko hlinených nádob a kamenná sekera sa aj v Kiarove našli z neskorej doby kamennej. V 1970 – tých rokoch sa v hone zvanom Sziget našlo aj niekoľko nálezov zo železnej doby a halštattskej kultúry.

Dnes tu nachádzame dedinu Kiarov (Ipoly-Nagyker) a vo vzdialenosti 1 km jej menšiu časť tzv. Malý Kiarov (Ipol-Kisker), ktoré sa v roku 1481 a 1486 objavujú v podobe Naghkeer a Kyskeer. V 15.st. bol Kiarov v majetku rodiny Balassa, o čom svedčí listina pochádzajúca z archívu rodiny. V tomto storočí sa obec rozčlenila na dve lokality – Kiarov a časť Malý Kiarov. Obec Kiarov, kde dlhy čas najväčšími statkármi boli najmä Oroszlanyiovci, ale i Keryovci, Madachovci, bola dlho čeladnickou či želiarskou dedinou.

Po I. sv. vojne sa Kiarov stal hraničnou obcou, mosty cez rieku Ipeľ boli ponechané, tiež aj dvoj majetníctvo. Toto využili hlavne gazdovia, južní susedia z Húgyagu, ktorí vykúpili viac hektárov v katastri obce. Po zbúraní mostov a neskôr v roku 1948 znovu došlo k rozdeleniu a odpredaja pôdy.

V roku 1950 bola založená organizácia Csemadok, neskôr i poľnohospodárske družstvo, v roku 1956 bola obec elektrizovaná a v roku 1957 bola vystavaná cesta od blízkej časti Koplalov po Vrbovku a tak sa do Kiarova dalo dostať už aj z Bušinie. Až v 1970-tych rokoch bola vystavaná cesta do Želoviec. Toto obdobie prinieslo obci veľký rozmach.

Pamiatky

V obci sú zachované stavby ľudovej architektúry. Medzi zaujímavosti patria:

- neoklasicistická kúria Laszloa Oroszlanyiho z 19. st., je to budova v tvare obdĺžnika so stanovou strechou z časti podpivničená. Kuriu lemuje vysoká terasa v tvare L, v južnej časti s desiatimi a vo východnej časti tromi stĺpmi.
- baroková kaplnka so sochou sedembolestnej panny Márie z 18. storočia., tu sa nachádza i púťový kríž z 18.-19.st.

V obci a jej časti sú spolu tri cintoríny, v ktorých možno nájsť viacero náhrobných kameňov pochádzajúcich z 19. a 20. storočia (hrobka rodiny Oroszlanyi) a tiež rôzne prícestné kríže rozmiestnené tak vo Veľkom ako i v Malom Kiarove. Centrom kultúry je budova kultúrneho domu, s knižnicou a obecným úradom, v exteriéry je postavená drevená vyrezávaná kopija z príležitosti spomienky na historickú minulosť obce.

Významné osobnosti obce

V 1920 -tych rokoch tu učil Istvan Farkas (1900-1975) spisovateľ, redaktor časopisov a prekladateľ. Bol členom Krúžku Madácha v Lučenci. V Šahách redigoval časopis Hét a vydal Magyar Csalad. Písal prózu, divadelné hry a učebnice.

V zbierke Ivana Nagya sa nachádza niekoľko pečati, ktorých vlastníci počas bývali v Kiarove, ako napríklad Ferenc Czece – prisázník Novohradskej župy na začiatku 19. st. a Gaspar Gyura – tabulárny sudca župy.

3 ANALÝZA ZDROJOV

3.1 PRÍRODNÉ ZDROJE

Z geomorfologického hľadiska obec sa nachádza v Juhoslovenskej kotline. V rámci Juhoslovenskej kotliny v Ipeľskej kotline.

Rozloha katastrálneho územia obce je 900 ha, z nej 780 ha ornej pôdy, 40 ha lesné pozemky, 10 ha záhrady, ostatnú časť tvoria zastavané plochy, nádvorcia a cesty. Južná časť chotára je na širokej zalivovite rozšírenej, v nižšej časti mokrej a zaplavovanej návejmi. Severná časť na pahorkatine s plochými rozrezanými chrbtami.

Z hľadiska klíma geografického obec Kiarov patrí do teplej klimatickej oblasti, do okrsku teplý, suchý s miernou zimou. V priemere 50 a viac letných dní za rok s maximom teploty vzduchu $\geq 25^{\circ}\text{C}$. Priemerný ročný úhrn zrážok sa v obci pohybuje cca od 500 – 700 mm. Priemerné ročné teploty vzduchu v januári sa pohybujú medzi -2 a -3°C , v júli 20°C a viac. Počet dní so snehovou pokrývkou je cca 40 dní, ktorej priemerná výška sa pohybuje cca od 6 - 7 mm za rok. Na území prevláda vietor severozápadného až západného smeru. Z hľadiska inverznosti územie má silne inverznú polohu.

Územie patrí k povodiu Ipľa. Všetky väčšie povrchové toky prichádzajú zo severnej horskej obruby, pretekajú Ipeľskou kotlinou a na južnom okraji ústia do Ipľa. Podľa vodného režimu patria do vrchovinej a nížinnej oblasti s maximom prietokov v marci a minimom v lete.

Agátovými a dubovými lesíkmi je zalesnená len severná časť. Má nivné, lužné a hnedozemné pôdy.

V katastri obce sa nachádza prírodná rezervácia Kiarovský močiar s výskytom zriedkavých, ohrozených a chránených druhov fauny a flóry.

Geografická poloha obce vysvetľuje dominanciu poľnohospodárskej výroby. Vyznačuje sa oblasťou prevládajúcou rastlinnou výrobou, vhodnou na pestovanie jačmeňa, pšenice, kukurice a energetických plodín, darí sa i zemiakom a cukrovej repe. Takisto má prírodno-klimatické danosti pre chov dobytky, ošípaných, hydiny.

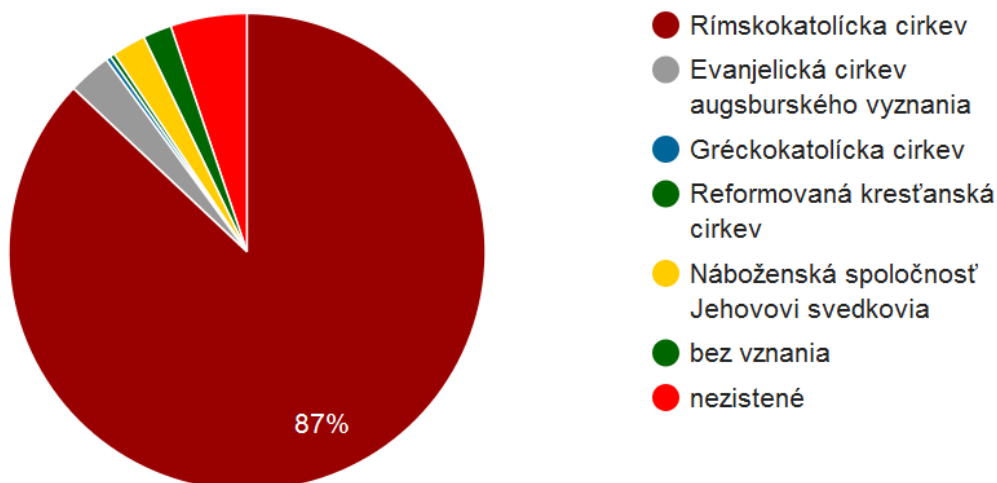
3.2 DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA

Základné údaje o obyvateľstve

Obec ma spolu 270 trvale bývajúceho obyvateľstva (k 31.12.2021), z toho cca 50,157 % tvoria ženy a 49,842 % muži. Vo veku od 1 - 14 rokov je zaznamenaných 30 občanov, vo veku 15 - 64 je 162 obyvateľov. Súčasný počet obyvateľov v Kiarove nad 65 rokov (vek dôchodkový) je 80 obyvateľov (údaje z roku 2020).

V obci ma najväčšie zastúpenie v rámci náboženského vyznania rímskokatolícka cirkev ku ktorému sa hlási 98% z obyvateľov, k evanjelickej cirkvi sa hlási celkovo 1,5 % z obyvateľov, k reformovanej kresťanskej cirkvi 0,5%.

Najpočetnejšie náboženstvá

Zdroj: ŠÚ SR, 2020

Bývajúce obyvateľstvo podľa národnosti a pohlavia

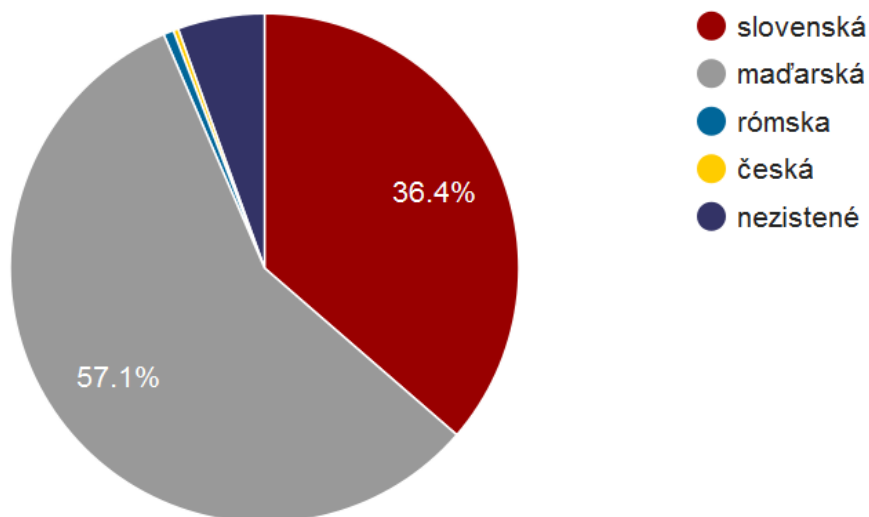
Národnosť	Muži	Ženy	Spolu
Slovenská	41	56	97
Maďarská	78	97	175
Nezistená	0	0	0
Spolu	119	153	272

Zdroj: SODB 2020

Z hľadiska národnostného zloženia obyvateľov obce je rozdelenie nasledovne: z celkového počtu obyvateľov 272 sa hlási až 175 obyvateľov k maďarskej národnosti a 97 k slovenskej národnosti. V súčasnosti je v obci zastúpené rómske etnikum vo väčšej miere, avšak jej členovia sa nepriznávajú k rómskej národnosti.

Najpočetnejšie národnostné skupiny

Zdroj: SODB SR, 2020

EAO spolu v počte 162 sú zamestnané v rôznych odvetviach hospodárstva. Rozdelenie podľa jednotlivých odvetví ukazuje, že najviac osôb je zamestnaných v poľnohospodárstve, poľovníctve a súvisiacich odvetviach a tiež rovnako je zastúpené odvetvie priemyselnej výroby.

Druhým najviac zastúpeným odvetvím je veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru. Tretím najviac zastúpeným odvetvím je stavebníctvo.

Vyššie uvedené pracovne príležitosti nie sú všetky zastúpené priamo v obci, väčšina týchto odvetví je zastúpená v meste Veľký Krtíš, prípadne v okrese. Mnohí obyvatelia obce sú zamestnaní v priemyselných parkoch v Maďarskej republike.

Základné spoločenské zmeny, s ktorými sú spojené novo sa formujúce ekonomické vzťahy a sociálne postavenie ľudí v nich, sa prejavujú aj v požiadavkách na jedinca ako pracovnú silu. Cieľom školskej politiky v rámci Národného programu výchovy a vzdelávania a

v duchu európskej dimenzie je zlepšenie kvality a efektívnosti školského vzdelávania, aby sa mladým ľuďom zabezpečilo, že im budú vstúpene adekvátne schopnosti a zručnosti, ktoré im umožnia stať sa informovanými, aktívnymi a zodpovednými občanmi a tým sa zabezpečí ich integrácia do spoločnosti a pripravenosť pre pracovný život.

Stratégia materskej školy smeruje k všestrannému harmonickému rozvoju detí, k humanizácii, k výchove detí ku slušnému správaniu, so zameraním na uchovávanie tradícií regionálnej kultúry vlastnou spontánnou aktivitou.

V obci sa nenachádza materská ani základná škola. Systém školského vzdelávania je v sledovanej obci zabezpečený:

- Materská škola – deti navštevujú v blízkej obci vo Vrbovke (2 km)
- ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským - navštevujú žiaci v obci Želovce, prípadne niektorí i v okresnom meste vo Veľkom Krtíši.
- ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským – žiaci navštevujú v obci Vrbovka

3.3 TECHNICKÁ INFRAŠTRUKTÚRA

Kanalizácia a vodovod

V obci je absencia kanalizačnej siete ako aj systému následného zneškodňovania odpadových vôd. Zásobovanosť obyvateľstva na Slovensku pitnou vodou z verejných vodovodov v porovnaní s okolitými európskymi krajinami je nedostačujúca. Úroveň rozvoja verejných vodovodov je regionálne nerovnomerná, a jedným z rozhodujúcich faktorov je aj nedostatok zdrojov podzemných vôd v pasívnych oblastiach (napr. juh stredného Slovenska).

Najnižší podiel zásobovania obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov mal po okrese Rimavská Sobota okres Veľký Krtíš - 67,15%. Z hľadiska zásobovania obyvateľstva pitnou vodou, napojenia obyvateľov na kanalizáciu a čističky odpadových vôd patri okres medzi najmenej vybavené okresy Banskobystrického kraja.

Likvidácia odpadových vôd v súčasnosti nie je riešená dostatočným a dostupným spôsobom. V obci nie je zabezpečená nezávadna pitná voda, totiž chyba i vodovod. V dôsledku nedostatočnej infraštruktúry pre ochranu vôd a vodne hospodárstvo, je hrozba znečistenia podzemných vôd, čo zapríčiňuje zhoršenie kvality v súčasnosti použitých vodných zdrojov. Tento stav nepriaznivo pôsobí na celkovú životnú úroveň obyvateľstva a zvyšuje riziko zhoršeniu zdravotného stavu obyvateľov.

Dôležitým odôvodnením vybudovania kanalizačnej siete a ČOV je riešenie záväznej environmentálnej situácie t.j. v uzemni sa nachádzajú chránené prírodné územia: Prírodná rezervácia Kiarovsky močiar a chránené vŕačie územie CHKO Poiplie, ktoré dlhodobým znečisťovaním podzemných vôd môžu byť ohrozené. Vybudovaním kanalizačnej siete sa splnia limitne hodnoty ukazovateľov znečistenia povrchových vôd na mieru ustanovenú osobitným predpisom (Nar. Vlady SR č. 296/2005 Z.z.).

Kontamináciou podzemných vôd sa znečisťuje aj samotná rieka Ipel', ktorá tvorí prirodzenú hranicu s Maďarskou republikou. Kvalita životného prostredia a stav prírodného prostredia sú dôležité z pohľadu obyvateľov prihraničného regiónu, ale zároveň sú silným potenciálom pre zvýšenie atraktivity pre domácich aj zahraničných návštevníkov.

Vybudovaním kanalizačnej siete a ČOV sa prispieva k zlepšeniu kvality podzemných vodných zásob dotknutého územia a k celkovému stavu životného prostredia. Jej konkrétne vybudovanie pozostáva z nasledovných častí: vytýčenie trasy, deštrukcia povrchu vozoviek,

vykop rýh, uloženie príložného paženia, podsyp potrubia, uloženia potrubia, tlakové skúšky potrubia, obsyp potrubia, zasyp potrubia, zasyp rýh, zhutnenie rýh, prevedenie krytu vozovky – podklad na a vrchná časť vozovky. Ďalšie práce budú konkretizované v projektovej dokumentácii pre kanalizačnú sieť a ČOV.

Navrhovaná realizácia kanalizačnej siete vytvorí základne podmienky k odstráneniu doterajších nevyhovujúcich environmentálnych stavov v oblasti nedostatočného odvádzania a zneškodňovania odpadových vôd v obci.

Realizácia tejto aktivity závisí hlavne od jej finančnej náročnosti, vzhľadom na nízky rozpočet obce je predpokladom hlavne získanie finančných prostriedkov prostredníctvom fondov EU a štátnych zdrojov.

Plynovod

V obci plynovod absentuje. Na dodávky plynu v okrese ma základný význam medzištátny plynovod BRATSTVO VVTL DN 700, PN 6,4 Mpa. Vlastný odber zemného plynu sa realizuje aj zo súbežného plynovodu DN 100 prostredníctvom odbočiek a prípojok pre jednotlivé sídelné útvary.

Elektrické siete

V obci bola v roku 1992 vykonaná rekonštrukcia elektrickej siete po dĺžke 5000 m, súčasný fyzický stav je dobrý. Obec je v rámci okresu Veľký Krtíš zásobovaná elektrickou energiou linkami 110 KV VVN elektrickej energie a to vedením Lučenec –Veľký Krtíš a Veľký Krtíš – Male Zlievce – Rimavská Sobota. Vo Veľkom Krtíši je tiež rozvodňa VVN/VN s trojfazovým transformátorom 2 x 25 MVA, odkiaľ vedu zásobovacie zariadenia VN 22 KV lúčovité do jednotlivých sídelných útvarov a k väčším odberateľom.

Malé veterné elektrárne

Obec v roku 2007 uzatvorila Zmluvu o spolupráci v oblasti výroby veternej energie s dodávateľskou firmou, kde účelom zmluvy je zaistiť vzájomnú spoluprácu obidvoch zmluvných strán pri príprave výstavby sústavy veterných elektrární, nakoľko prevádzkovateľ

ma v katastrálnom území obce záujem zrealizovať výstavbu a následné zaistiť prevádzku sústavy veterných elektrární.

Obec je oprávnená realizovať samostatne alebo spolu s ďalšími obcami, v ktorých katastrálnom území sa nachádza stanovište iných veterných elektrární prevádzkovateľa, výstavbu jednej vlastnej veternej elektrárne a tuto veternú elektrárňu tiež na vlastne náklady prevádzkovať. Podľa zmluvy, pokiaľ nebude výstavba sústavy veterných elektrární zahájená najneskôr do 5 rokov od podpisu zmluvy, zmluva sa ruší.

Doprava

Autobusovú dopravu v okrese zabezpečuje SAD Zvolen, a. s. a súčasne i SAD Lučenec, a. s., na základe zmlúv o výkonoch vo verejnom zaujme s Banskobystrickým samosprávnym krajom. Autobusové linky spájajú 71 obcí a miest okresu s okresným mestom Veľký Krtíš a prepájajú okres s mestami Lučenec, Zvolen a Šahy. Okresom je vedených aj viaceré diaľkových liniek a medzinárodné autobusové linky.

Vzhľadom na odľahlú polohu obce od hlavného ťahu v smere do okresného mesta Veľký Krtíš a tiež cez Bušince do mesta Lučenec, je pre občanov obce zabezpečená nízka, resp. nevyhovujúca frekventovaná autobusová doprava. Denne tu premáva malo spojov čo neumožňuje obyvateľom obce potrebnú dostupnosť do okolitých miest a obcí. Rozvoj dopravnej a telekomunikačnej infraštruktúry je jedným zo základných predpokladov rozvoja každého regiónu a výrazne ovplyvňuje hospodársky potenciál, spôsob života a životnú úroveň jej obyvateľov. Územie okresu V. Krtíš je charakteristické vysokým podielom ciest II. a III. triedy a tiež mostných objektov do 10 m dĺžky. Ponuka v autobusovej doprave je orientovaná hlavne na pracovne dni, s nižšou obsluhou vo večerných hodinách a cez soboty a nedele.

Verejná preprava osôb v okrese Veľký Krtíš je realizovaná len autobusovou dopravou, v okrese nie je vedená pravidelná železničná doprava. Z kvalitatívneho hľadiska môžeme konštatovať, že miestne komunikácie obce Kiarov sú v dezolátnom stave, tj. akútna je oprava cesty po dĺžke 2,65. km. V roku 200 bola realizovaná rekonštrukcia vrchného cestného telesa na jednej ulici a v roku 2007 tu bola zavedená obojsmerná doprava. Rekonštrukcia úsekov miestnych komunikácií v obci je strategická z hľadiska rozvoja obce, ovplyvňuje kvalitu života na vidieku a vytvára predpoklady, aby obec mohla dosiahnuť svoj rozvojový potenciál, a tak

podporiť vyrovnanější regionálny rozvoj prostredníctvom zvyšovania konkurencieschopnosti regiónov. Stav chodníkov - plánuje sa vybudovanie nových chodníkov a rekonštrukcia starých chodníkov.

Nevyhovujúci dopravný - technicky a stavebný stav dopravnej infraštruktúry a vysoké dopravne zaťaženie, ktoré na viacerých úsekoch prevyšuje hranice prípustných intenzít stanovené v závislosti na druhu a šírkovom usporiadaní komunikácie, súvisí aj s dopravnou nehodovosťou.

Telekomunikačná infraštruktúra

Vzhľadom na polohu obce, ktorá sa nachádza v nížine a je obklopená kopcami, je v celej obci zle, tj. nevyhovujúce pokrytie signálom pre mobilne siete. Dostupnosť ku kvalitným informačným sieťam (internetizácia) bola v obci značne komplikovaná. V roku 2014 bol realizovaný projekt internetizácia, a boli získané financie na zavedenie vysokorýchlostného internetu v obci. Tiež sa tu nachádza počítač s prístupom na internet pre verejnosť len v priestoroch obecného úradu v počte 1 ks, ktorý zároveň slúži i pre administratívny chod obecného úradu a tiež 2 ks PC zostavy v knižnici. Z dôvodu rýchleho technického vývoja sveta by mal byť zabezpečený občanom prístup k počítaču a k internetu. V budúcnosti by sa mal zaviesť i v obecnej knižnici a sprístupniť tak pre potreby verejnosti.

Miestny rozhlas v obci bol vybudovaný v roku 1979. Od tejto doby obec vykonávala len bežne opravy a údržbu týchto vedení. Verejný rozhlas v súčasnosti už nespĺňa svoju funkciu. Na zabezpečenie plynulej a bezporuchovej prevádzky verejného rozhlasu obce Kiarov a časti Malý Kiarov je potrebné uskutočniť modernizáciu, nakoľko jestvujúci verejný rozhlas nezodpovedá technickým požiadavkám a je hmotne a morálne zastaralý. V súčasnosti ústredňa miestneho rozhlasu, ktorá bola zriadená v roku 2004 je vo vyhovujúcom stave, technicky kompatibilná s plánovanou modernizáciou. Nakoľko však už nie je finančne ekonomická oprava reproduktorov, vedení, ktoré sa pretrvávajú a železných stĺpov verejného rozhlasu obec plánuje s modernizáciou v obci

Kiarov a v časti Malý Kiarov, tj. zriadením bezdrôtového rozhlasu s využitím starej funkčnej rozhlasovej ústredne. Uvedené nedostatky vznikli hlavne z dôvodu fyzického poškodenia najmä pôsobením poveternostných vplyvov a samotnej technickej zastaranosti.

Bezdrôtový systém je z hľadiska investovania menej náročný na financovanie ako súčasné riešenie a ďalšie čiastočne opravy.

Nový systém miestneho rozhlasu bude využívať pre prenos signálu miestneho rozhlasu vedenie verejného osvetlenia. Uvádzané riešenie je ekonomické. Zriadenie bezdrôtového rozhlasu pre obidve časti obce – Kiarov a tiež časť Malý Kiarov môže byť realizované cez verejne osvetlenie, popri starom drôtovom vedení verejného osvetlenia. Odstráni sa tým i večný problém kolízie vedenia s konármi stromov, odcudzovaním vodičov a prispeje sa k estetike v obci.

Modernizáciou miestneho rozhlasu – zriadením bezdrôtového rozhlasu sa vytvoria lepšie podmienky prevádzky, znížia sa náklady na opravy a údržbu siete.

Verejné osvetlenie v obci je pomerne zastarane, ktoré bolo vybudované už v roku 1966. Od tejto doby obec vykonávala len bežne opravy a údržbu týchto vedení. V súčasnosti verejne osvetlenie obce je riešene pomocou 40 ks svietidiel vo vykane 250 W. Nakoľko prevádzkovanie zastaralých svietidiel úzko súvisí s ich spotrebou, je nutne riešiť znížovanie celkových nákladov na prevádzku verejného osvetlenia komplexne, pri dodržiavaní platných noriem a predpisov. Rekonštrukcia verejného osvetlenia v obci je potrebná za účelom zníženia ekologických záťaží, technickej a morálnej zastaranosti, spotreby elektrickej energie a dosiahnutia dostatočnej intenzity verejného osvetlenia. Jedná sa o generálnu opravu pôvodných svietidiel, v dodávke nových úsporných výbojok a svietidiel. Výmenou starých osvetľovacích telies vonkajšieho osvetlenia, ktoré majú v súčasnosti veľkú spotrebu energie a zároveň nedosahujú dostatočnú intenzitu verejného osvetlenia, sa dosiahne výrazné ekologické zlepšenie a úspora elektrickej energie.

3.4 SOCIÁLNA INFRAŠTRUKTÚRA

Sociálne služby sú nástrojom sociálnej pomoci, ktoré sú charakterizované ako špeciálne činnosti a aktivity vytvárajúce podmienky na riešenie sociálnej núdze občanov daného regiónu. Pod pojmom sociálna infraštruktúra rozumieme súlad potrieb občanov so základnými podmienkami, ktoré obec môže ponúkať na uspokojenie ich primárnych a sekundárnych potrieb. Súčasne vytvárať priaznivé sociálne podmienky a pre sociálne odkázaných ľudí zabezpečiť dôstojný život v primeranom sociálnom prostredí.

Obec v súčasnosti zabezpečuje potrebný štandard sociálnych služieb v zmysle potrieb občanov a finančných možností obce, tj. vykonáva sa opatrovateľská služba v počte 1 osoba.

Medzi významné zámery obce v sociálnej oblasti patri:

- rozšírenie opatrovateľskej služby
- zabezpečovanie terénnych sociálnych služieb (vzhľadom na odľahlosť obce)
- výstavba ďalších sociálnych bytov, aby obec udržal mladé rodiny v dedine.

ZDRAVOTNÍCTVO

V obci sa nenachádza žiadne zdravotné stredisko s poskytovaním zdravotných služieb pre občanov. Občania obce navštevujú podľa vlastného výberu ambulanciu všeobecného praktického lekára pre dospelých vo Vrbovke, prípadne zdravotné stredisko v Želovciach (8 km od obce), kde ponuka zdravotné služby 1 lekár pre dospelých, 1 kardiológ, 1 detský lekár, 1 gynekológ, 1 stomatológ a tiež je k dispozícii lekárne. Ostatne rozšírené zdravotné služby zabezpečuje Poliklinika s nemocnicou v okresnom meste Veľký Krtíš a ostatní súkromní lekári (vo vzdialenosti 20 km) a tiež Nemocnica s poliklinikou v meste Lučenec (vo vzdialenosti cca 45 km).

KULTÚRA

Miestna kultúra sa začleňuje do spoločenského života a vôbec do života miest a obcí. Kultúra má svoj kultivačný rozmer na život jednotlivca a spoločnosti, mala by byť nie zanedbateľným nástrojom v boji s nežiaducimi spoločenskými javmi.

A to tak priamym pôsobením najmä vo výchovno-vzdelávacej oblasti, ako aj svojim pôsobením v oblasti citového a estetického ovplyvňovania občanov. Pre rozvoj kultúry v obci Kiarov je nevyhnutná rekonštrukcia miestneho kultúrneho domu. Uvádzaná budova má viacero priestorov, ktoré sa využívajú na rôzne účely. Najhlavnejšou časťou je sala kultúrneho domu, javisko, schodište, kuchyňa, ďalej sa tu nachádzajú priestory obecného úradu a knižnice.

Kultúrny dom v obci sa využíva na bohaté kultúrne podujatia počas celého roku na výchovno-vzdelávacie, kulturno-spoločenské a kultúrne podujatia miestnej kultúry. Kultúrne podujatia predstavujú zároveň možnosť nadviazať nové kontakty a formy spolupráce, poskytujú priestor na propagáciu obce, vytvárajú podmienky pre realizovanie rôznych podnikateľských aktivít a stavajú sa tak súčasťou celkového ekonomického a turistického rozvoja v obci, v regióne.

Každý rok sa koná oslava MDD 1. júna, stretnutie so staršími občanmi úcta k starším, Mikulášsky večierok pre deti, Deň obce, Športové dni a tiež môžeme vidieť pekne divadelné predstavenia.

V časti obce Malý Kiarov sa pre kultúrne účely využíva neoklasicistická kúria Lászlóa Oroszlányiho z 19. storočia, vzhľadom na jej stav je potrebná taktiež renovácia budovy. Táto budova s viacerými priestormi (i javiskom) sa v súčasnosti využíva hlavne ako klub mládeže a klub dôchodcov. Budova je v tvare obdĺžnika so stanovou strechou z časti podpivničená. Kuriu lemuje vysoká terasa v tvare L, v južnej časti s desiatimi a vo východnej časti tromi stĺpmi. Vzhľadom na súčasný fyzický stav budovy a zámery obce je využívať priestory kúrie na realizáciu aktivít v smere zachovania a následnej prezentácie kultúrneho dedičstva regiónu.

Zlý technický stav objektov a zastaranosť techniky negatívne vplyva na úroveň poskytovaných služieb. Pre fyzickú zastaranosť budov využívaných na spoločensko-kultúrne účely sú náklady na ich prevádzku vysoké, pričom je nízka spokojnosť občanov so sociálnymi podmienkami kultúrneho zariadenia. Ku kvalitnému splneniu hlavného poslania kultúrneho domu je potrebné vytvoriť vhodne priestory pre kultúrne podujatia. Existencia tejto kultúrnej

inštitúcie je strategická z hľadiska rozvoja obce, prispieva k zmyšleniu tradicionalistického povedomia celého okolia. Plánovanou rekonštrukciou sa zlepši občianska infraštruktúra v obci v rámci verejného sektoru, ktorá je jednou z podmienok na zvýšenie kvality života

obyvateľov, kvality kulturno-spoločenského systému, riešenie estetického vnímania prostredia, v ktorom sa budova nachádza.

Tieto aktivity nadväzujú na seba a sú neoddeliteľné. Sú predpokladom pre vyššiu kvalitu úrovne kultúry. Budova v porovnaní s doterajším stavom, bude spĺňať základne podmienky pre spoločensky život na vyššej úrovni, nakoľko sa technicky stav vylepši.

Knižnica

Miestna knižnica v obci Kiarov bola založená v roku 1987. Počet registrovaných užívateľov je v súčasnosti 36 osôb, z toho do 15 rokov je 14 osôb. Okrem nich navštevujú knižnicu aj Iní návštevníci pri usporiadaní rôznych menších kultúrnych posedeniach, v rámci prípravy detí a mládeže na recitačné súťaže, prednes poézie a na divadelne predstavenia. Počet knižných jednotiek je celkom 1573 kusov, z toho odborná literatúra pre dospelých 362 ks, krásna literatúra pre dospelých 616 ks, odborná literatúra pre deti 104 ks a krásna literatúra pre deti 455 kusov.

Knižnica je centrom kultúry, ponuka možnosti vzdelávania sa v obci. Z dôvodu rýchleho technického vývoja sveta by mal byť zabezpečený občanom prístup k počítaču a k internetu. Knižnicu najviac navštevuje školopovinná mládež, ktorá by ju mohla využiť na vypracovanie rôznych školských prac s cieľom rozvinutia vedomostnej a technickej stránky občanov, hlavne detí.

Do knižnice bola zakúpená PC zostava – 2 ks a sprístupnený internet pre verejnosť, najmä pre záujmy školopovinné mládeže, marginalizovaných skupín a nezamestnaných v roku 2007, prostredníctvom finančných prostriedkov z projektu podaného v rámci VZN Banskobystrického samosprávneho kraja. Prostredníctvom počítača v knižnici sa uľahčila evidencia členov a samotná administratívna činnosť knižnice je efektívnejšia.

Spolky, združenia

Telovýchovná jednota ELÁN Kiarov

V súčasnosti v obci aktívne prebieha športová činnosť prostredníctvom futbalu, stolného tenisu, behu a iných športov, v spolupráci s TJ Elánom Kiarov, kde jej členovia i miestny

obyvatelia vykonávajú záujmovú činnosť v oblasti telesnej výchovy, športu, turistiky a v iných obdobných činnostiach a aktivitách, za účelom uspokojovania mnohostranných záujmov a záľub občanov v oblasti telesnej kultúry, vytváranie podmienok na upevňovanie ich zdravia, zvyšovania telesnej a duševnej zdatnosti a športovej výkonnosti.

V obci existovala už aj v minulosti aktívna športová činnosť prostredníctvom stolného tenisu a neskôr i futbalu. Futbalové mužstvo sa po štyroch rokoch po založení dostalo na prvé miesto a postúpilo do II. triedy na vyššej okresnej súťaže. Stolný tenis fungoval až do roku 1997, popri ňom futbalové mužstvo súťažilo v I. triede najvyššej okresnej súťaže. Okrem dospelého mužstva bolo vytvorené v roku 1996 i mužstvo žiakov a dorastencov, ktoré existovalo až tri roky. Aktívny šport - futbalové zápasy boli organizované až do roku 2002. Od tohto obdobia v obci funguje rekreačný futbal mužstva starších pánov a stolný tenis. Členom združenia je taktiež maratónec, ktorý sa pravidelne zúčastňuje na tuzemských i medzinárodných športových podujatiach.

Pri príležitosti 20.vyročia vzniku TJ Elánu Kiarov bol v obci usporiadaný športovo-kultúrny deň s rôznymi aktivitami ako napríklad stolnotenisový turnaj, beh mládeže, futbalové zápasy – kategórie starší pani, mladší a dorast a športové hry a súťaže v kategóriách: deti a mládež, múzy a ženy. V závere dňa sa konal kultúrny program v miestnom kultúrnom dome so zábavou.

Zámerom TJ je prostredníctvom usporiadaných športových a kultúrnych aktivít prispieť k rozvoju telesnej kultúry a športu miestneho a regionálneho charakteru. Relevantnosť športových aktivít v obci pre cieľové skupiny – deti, mládež a dospelých, je vyjadrená záujmom cieľových skupín zúčastňovať sa na športových aktivitách. Súťažiaci tu majú možnosť prezentovať svoju výkonnostnú úroveň, prezentovať sa a nadväzovať vzájomnú spoluprácu v oblasti športu.

V blízkosti miestneho futbalového ihriska vo Veľkom Kiarove a tiež v areály kurie v Malom Kiarove sa nachádza detské ihrisko. Plánovanou nevyhnutnou aktivitou obce je rekonštrukcia uvádzaných detských ihrísk nakoľko v súčasnosti nevyhovujú potrebám deti. Obnovou sa skrášli prostredie obce, vytvorí sa priestor pre tvorivé a bezpečne hry deti, zabezpečí sa dlhodobý záujem obyvateľstva /hlavne rodičov/ o údržbu detského ihriska a súčasne sa prispeje k rozvoju pohybu deti v predškolskom, ako aj v školskom veku, ale aj množstvo zábavy pre deti. V roku 2022 v obci sa realizovala výstavba multifunkčného ihriska, ktorá je k dispozícii pre širokú verejnosť.

CSEMADOK - Maďarský spoločenský a kultúrny zväz na Slovensku – Základná organizácia Kiarov

Založený bol v obci v roku 1950 s 52 členmi a vyvíjal bohatú činnosť hlavne v kultúrnej oblasti. Od roku 2007 sa obnovila jeho činnosť. V súčasnosti má 7 členov, ktorí sa aktívne podieľajú na kultúrno-spoločenskom živote obce. V roku 2007 prostredníctvom úspešného projektu bola v exteriéry obecného úradu postavená drevená vyrezávaná kopija z príležitosti spomienky na historičku minulosti obce.

Poľovnícky spolok Kiarov

Takmer cele územie veľkokrtíšskeho okresu ma vynikajúce podmienky pre život poľovnej zveri. Je to dane množstvom lesných porastov, poľnohospodárskeho charakteru krajiny s možnosťou obživy, ako aj striedaním oboch druhov pôdneho fondu a množstvom revírov pre úkryt a odpočinok zveri.

Najpočetnejšou poľovnou srstnatou zverou je srnec, diviak lesný, daniel škrvnitý, muflón obyčajný, jeleň obyčajný. Z pernatej zveri sa vyskytuje bažant jarabý, sojka obyčajná a rôzne druhy spevavcov, zo škodnej je to líška obyčajná a kuna lesná. V obci existuje poľovnícky spolok, v súčasnosti má počet členov 7. Rozloha poľovného revíru je v katastrálnom území obce Kiarov a Vrbovka, tj. 1700 ha.

3.5 MATERIÁLNE ZDROJE

Domový a bytový fond

Počet domov spolu v obci Kiarov je 134, z toho 130 rodinných domov a 1 bytový dom. Počet neobývaných domov je cca 15 spolu, z toho určených na rekreáciu je 0. Priemerný vek domu je určený na 46 rokov. Obec v rokoch 2016 – 2017 realizovala výstavbu nájomných bytov. Počet bytov v bytovom dome spolu je 8, z toho trvale obývaných je 8. V súčasnosti sa plánuje ďalšia výstavba nájomných bytov.

Manažment a správa obce

Obec je samostatný územný samosprávny a správny celok SR, združuje osoby, ktorá majú na jej území trvalý pobyt. Obec je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Obci pri výkone samosprávy možno ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom a na základe medzinárodnej zmluvy.

Obec samostatne rozhoduje a uskutočňuje všetky úkony súvisiace so správou obce a jej majetku, všetky záležitosti, ktože ako jej samosprávnou pôsobnosť upravuje osobitný zákon, ak takéto úkony podľa zákona nevykonáva štát alebo Iná právnická osoba alebo fyzická osoba. Samosprávu obce vykonávajú obyvatelia obce organmi obce, hlasovaním obyvateľov obce a verejným zhromaždením obyvateľov obce. Organmi obce sú obecne zastupiteľstvo a starosta obce. Obecne zastupiteľstvo je zastupiteľsky zbor obce zložený z poslancov zvolených v priamych voľbách obyvateľmi obce. Starosta obce je predstaviteľom obce a najvyšším výkonným orgánom obce, jeho funkcia je verejná funkcia. Obecný úrad pozostáva z nasledujúceho počtu pracovníkov: samostatná referentka a kontrolór. Obecne zastupiteľstvo pozostáva z 5 poslancov, z nasledovnej komisie: komisia na ochranu verejného záujmu. Príjmy sú hlavne z daní príjmov fyzických osôb.

Financovanie obce

Podľa zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, dotácii zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov. Vlastne príjmy v rozsahu podľa osobitných predpisov sú:

- a) príjmy z majetku obce a z majetku prenechaného obci do užívania (nájmu),
- b) výnosy z miestnych dani a z miestnych poplatkov,
- c) podiely na daniach v správe štátu,
- d) výnosy z pokút uložených za priestupky,
- e) iné príjmy.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov. Na plnenie rozvojového programu obce alebo na plnenie inej úlohy, na ktorej ma štát záujem, možno obci poskytnúť štátnu dotáciu. Použitie štátnej dotácie je preskúmateľné štátnym orgánom podľa osobitných predpisov. Obci, ktorej vlastné príjmy nepostačujú na plnenie úloh samosprávy, možno poskytnúť štátnu dotáciu podľa normatívu určeného vládou. Obec môže svoje úlohy financovať aj z prostriedkov združených s inými obcami, so samosprávnymi krajmi a s inými právnickými osobami alebo fyzickými osobami. Obec si môže na plnenie svojich úloh zriadiť mimorozpočtové peňažne fondy. Na plnenie úloh spoločných pre viac obcí alebo z iného dôvodu môžu obce zriadiť spoločný fond; správu fondu vykonáva rada fondu ustanovená obcami, ktoré fond zriadili, a to podľa dohodnutých pravidiel.

3.6 EKONOMICKÉ ZDROJE

Analýza nezamestnanosti

Podľa štatistického výkazníctva sa zamestnanosť v okrese Veľký Krtíš od roku 2020 miera evidovanej nezamestnanosti rokmi klesá. Za rok 2022 sa nezamestnanosť dostala na hodnotu 8,45%. Ku koncu decembra 2022 bolo v obci Kiarov podľa evidencie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR 13, v roku 2021 18 uchádzačov o zamestnanie. Z nich mohlo po predložení ponuky pracovného miesta nastúpiť do zamestnania 90,7 %. Aktivačná činnosť v obci je vykonávaná od roku 1995. Aj v súčasnosti sa vykonávajú aktivačné práce a tiež sú v pláne realizovať podobné opatrenia UPSVaR v oblasti nezamestnanosti.

V obci prevláda niekoľko faktorov, ktoré ovplyvňujú nezamestnanosť. Medzi prioritné patrí nedostatočná infraštruktúra, ktorá bráni vstupu investorov a zároveň tým bráni vytváraniu nových pracovných miest, nedostatočný rozvoj malého a stredného podnikania, strata pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných a ich nízka vzdelanostná úroveň.

Podnikateľské prostredie okresu Veľký Krtíš

Okres Veľký Krtíš patrí z hľadiska rozvoja priemyselnej výroby k najzaostávajúcejším okresom nielen BBSK ale aj v SR. Hospodárska základňa okresu dosahuje neuspokojivé výsledky vo výrobe tovaru v priemysle, v objeme stavebnej produkcie, v maloobchodnom predaji a vo vybraných trhových službách. Čiastočne lepšie výsledky vykazuje v preprave tovaru cestnou dopravou.

Z hľadiska odvetvovej štruktúry priemyslu ŠU SR vykazuje v okrese ako významné len dve výrobné odvetvia, a to: výroba potravín a spracovanie dreva, ktoré predstavuje z hľadiska objemu tržieb aj z hľadiska počtu zamestnancov cca polovicu v porovnaní s výrobou potravín. Z hľadiska odvetvovej štruktúry približne 32 % firiem sa zaoberá obchodom, reštauračnými službami a hotelierstvom, 21 % pripadá na služby, 18 % priemyselnou výrobou, a na 4. mieste sú so 17 % poľnohospodárske a lesné spoločnosti. V okrese sa nachádza viacero menších firiem zaoberajúcich sa výrobou potravín, nealko nápojov a vína.

Začiatkom roka 2007 vznikli dve nové spoločnosti, ktoré by mohli zamestnať spolu 200 ľudí – FURNI FINISH (výroba poťahov pre spoločnosť IKEA) a spoločnosť VITRI so španielskou majetkovou účasťou (výroba päťc žiaroviek).

Medzi významnejších zamestnávateľov patri VINICA a.s. Vinica, EQUUS Vinica, potravinárska spoločnosť AC s.r.o. Veľký Krtíš na výrobu cereálnych potravín, spoločnosť PAZZ - výroba konfekcie (z bývalej PLETY), PRP s.r.o. Veľký Krtíš, AGRO MOVINO s.r.o. Veľký Krtíš. Medzi najväčších zamestnávateľov okresu patri zdravotníctvo a školstvo. V Malom Krtíši sa na ploche cca 25 ha nachádza priemyselný park vybudovaný bratislavskou spoločnosťou MEGA v spolupráci s obcou Malý Krtíš. V parku je umiestnená len jedna firma zamestnávajúca cca 80 ľudí – TECHNOGYM (výroba posilovacích zariadení pre fitness centra). V súčasnosti sa prevádza výstavba ďalšej haly, tiež sa rekonštruujú aj priestory bývalej mliekarene nachádzajúcej sa v objekte parku pre ďalšiu spoločnosť, kde by mohlo nájsť prácu vyše 300 ľudí.

Analýza podnikateľských subjektov v obci

V obci najviac pracovných príležitostí poskytuje odvetvie poľnohospodárstva. Väčšina obyvateľov dochádza za prácou do okresného mesta Veľký Krtíš a tiež do výrobných podnikov do Maďarskej republiky.

Vybavenie obce zariadeniami služieb je pomerne nízke, predovšetkým čo sa týka ponuky služieb pre obyvateľstvo – potraviny, zdravotne služby, gazdovské potreby, kvetinárstvo a rôzne druhy remeselnej výroby. Absentujú sú zastúpené i služby so zameraním na cestovný ruch a agroturizmus a služby dostupného internetu. Ponuku je potrebné prispôbiť i záujmu návštevníkov, čo spôsobuje nevyhnutnosť rozvíjať a propagovať vidiecky turizmus. Na ďalšom mieste treba rozvíjať turistiku, pobyty na vidieku spojené s poznávaním našej bohatej kultúry a histórie. To je dobrý základ pre rozvoj obce i regiónu. Chýbajúce služby v obci: socialno-zdravotne služby.

Vodohospodárstvo

Katastrálne územie obce Kiarov spadajú do povodia rieky Ipel', ktoré so svojimi prítokmi dlhodobo vykazujú štvrtý stupeň znečistenia, v niektorých úsekoch aj piaty stupeň

znečistenia rieky Ipeľ, čo znamená silne znečistenú vodu v povrchovom toku. Obyvatelia okresu Veľký Krtíš majú riešene nezavädne zneškodňovanie odpadových vôd verejnou kanalizáciou len v podiele 54%. V obci sa odpadové vody z domácnosti a z ostatných priemyselných a poľnohospodárskych objektov zhromažďujú v žumpách a septikoch, ktorých kvalita a vodo-nepriepustnosť je nedostatočná. Na základe zákona o obecnom zriadení je obec zodpovedná za zásobovanie obce pitnou vodou a zodpovedná za odvádzanie odpadových vôd, ktože vzniknú na území obce. V budúcnosti obec má v pláne výstavbu kanalizácie a ČOV.

Odpadové hospodárstvo

V obci je zavedený separovaný zber odpadu formou kuká nádob, v súčasnosti sa separuje papier a plasty, sklo, zmesový komunálny odpad. Obec plánuje s rozšírením separácie pre nasledovne suroviny: sklo, textilie, kovy a nebezpečný odpad. Odvoz separovaného odpadu sa v obci realizuje od r. 2013 na Mestskú skládku do Veľkého Krtíša. Zámerom obce je pokračovať v separovanom zbere oddelených zložiek komunálneho odpadu s jeho rozšírením o ďalšie recyklovateľne komodity s následným využitím ako druhotnej suroviny k docieleniu horeuvedených zámerov obce. Na dočasné skladovanie vzniknutých vyseparovaných odpadov slúži Zberný dvor obce, ktorá slúži na separovaný zber odpadu pre obyvateľov obce. Program odpadového hospodárstva obce kladie veľký význam na zneškodňovanie organického odpadu zo záhrad, konárov kukuričných krov a iných biologicky rozložiteľných odpadov, ktorý v obci prebieha len čiastočne. Pre dočasne skladovanie vzniknutých vyseparovaných odpadov je potrebné budovať kompostovisko a zabezpečiť mechaniky na zber a zneškodňovanie biologicky rozložiteľných odpadov kompostovaním.

Zneškodňovanie biologicky rozložiteľných odpadov sa v súčasnosti vykonáva vyvážením na skládku odpadov. Vyvážanie odpadov na skládku je finančne náročné. Vzhľadom k tomu sa obec rozhodla vytvoriť kompostovisko do 10 t, na znehodnotenie biologicky rozložiteľný odpad, t.j. listovej zelene, kukuričných korov a haluzi zo stromov a krikov (z verejných priestranstiev), zvyšky z rastlín a buriny, zvršky z ovocia a zeleniny, a pod.. Obec taktiež disponuje so zelenými plochami na kosenie v rozlohe 40 000 m a taktiež 49,63 ha záhrady v intraviláne obce.

Zapojením väčšieho množstva občanov do separovaného zberu sa dosiahnu úspory, ktoré vyplývajú zo skutočnosti, že na skládkach sa bude zneškodňovať menej odpadu, čím sa znížia aj náklady na odvoz a zneškodňovanie komunálneho odpadu. Úspory sa môžu dosiahnuť aj tým, že niektoré zložky vyseparovaného odpadu bude možné odpredať. Tieto dosiahnuté úspory budú mať ekonomicky prínos pre všetkých občanov, ktorí budú zodpovedne pristupovať k separovanému zberu tým, že sa u nich môže znížiť výška ročného poplatku, z ktorého sa uhrádzajú náklady za odvoz a zneškodňovanie komunálneho odpadu.

Hlavnými zdrojmi na pokrytie nákladov vybudovania obecného kompostoviska budú najmä získané finančné zdroje z dotácie a súčasné i vlastne zdroje žiadateľa, rozpočtu obce. V budúcnosti plánuje obec rozšíriť tieto činnosti, na prevádzku a vybudovanie nových zariadení plánuje okrem vlastných zdrojov využiť aj zdroje fondov EÚ.

Realizovaním vyššie uvedených plánovaných aktivít zabezpečenie zlepšenia životného prostredia za účelom vytvorenia pevného základu trvalo udržateľného spoločenského a hospodárskeho rozvoja regiónu, zvýšenie kvality životných podmienok obyvateľstva. Súčasne sa tým prispeje k lepším podmienkam pre kvalitu života obyvateľstva, je to dôležitý krok pri dobudovaní technickej infraštruktúry v obci. Na území obce sa nenachádza skládka nebezpečného odpadu, ani skládka komunálneho odpadu.

Verejné priestranstvá, zeleň

Medzi hlavné ciele rozvoja na úseku starostlivosti o životné prostredie patrí:

- Zlepšenie technickej infraštruktúry regiónu
- Opatrenia na ochranu a tvorbu životného prostredia
- Obmedzenie vplyvov poškodzujúcich životné prostredie

Zeleň v rôznych podobách je významným činiteľom krajinného obrazu i obrazu obce. Plní funkcie ekologické, estetické i psychohygienické – sú mimoriadne dôležité pre rozvoj oddychovo-rekreačných funkcií. Úpravou verejných priestranstiev sa prispeje celkovo ku krajšiemu vzhľadu obce, obnoví sa malebnosť vidieckej krajiny a súčasne sa tým zvýšia opatrenia pre ochranu životného prostredia v obci.

Obec disponuje s prírodnými danosťami na rozvoj vidieckeho turizmu – poloha prírodnej rezervácie umožňuje aj vhodne náučno-kultúrne a výchovné využitie územia, ktoré v súčasnosti nie sú využité aj v dôsledku nedostatočnej úrovne jej estetického vzhľadu a

základnej vybavenosti obce. Absentujú komplexne návrhy urbanistického a architektonického dotvorenia verejného priestoru, kam patri aj problematika verejnej zelene.

Vybudovanie potrebných odstavných plôch, oddychových priestorov, čakárni a zeleň navrhovaná a vysádzaná podľa zásad sadovníckej tvorby dotvorí celkový vzhľad obce a vytvorí pre občanov aj návštevníkov pekne prostredie na trávenie voľného času.

Obec v roku 2022 realizovala výstavbu multifunkčného ihriska prostredníctvom finančnej pomoci EÚ. Multifunkčné ihrisko slúži na rozvoj oddychovo-voľnočasových aktivít obyvateľov obce. Obec prostredníctvom projektových zámerov a získaných dotačných finančných zdrojov úspešne realizovalo komplexnú úpravu verejných priestranstva a výstavbu obecného trhoviska v obci Kiarov, so zámerom zlepšenia kultúrneho a prírodného prostredia obce a obnovy a tvorby kvality životného prostredia obce.

Snahou obce je úprava a dobudovanie oddychových plôch obce a nainštalovanie informačných tabúl. Pri výbere typu a vzhľadu altánov, ako a informačných tabúl je potrebné zohľadňovať nielen estetické, a ekologické aspekty, ale treba dbať na jedinečnosť prostredia pri využívaní typických motívov vidieckeho prostredia t.j. používanie prírodných materiálov. Medzi plány obce patrí aj výstavba výhliadkovej veže pre zvýšenie turizmu v obci.

Vodné plochy a toky

V blízkosti obce preteká hraničná rieka Ipeľ, medzi významnejšie vodne plochy – prírodná rezervácia Kiarovsky močiar. Z hľadiska hydrologických pomerov sa územie okresu nachádza v povodí rieky Ipeľ. Rieka Ipeľ je hlavným recipientom a v celom úseku okresu je hraničným tokom s Maďarskou republikou v dĺžke cca 60,6 km.

Prírodná rezervácia Kiarovsky močiar bola vyhlásená výnosom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 1160/1988 – 32 o štátnych prírodných rezerváciách na ochranu zachovalých vlhkomilných, močiarnych a vodných spoločenstiev Ipeľskej kotliny.

Rezervácia „Kiarovsky močiar sa nachádza v katastrálnych územiach Kováčovce a Kiarov na parcelách č. 572, 573, 574 (vodná plocha – močiar) a na parcele č. 601/1 (luka) o celkovej výmere 17,0589 ha (z toho lúka 2,5842 ha a vodne plochy 14,4747 ha). Celková rozhodla je 78,76 ha. Územie nie je poľnohospodársky využívané. Lokalita ma hlavne význam z hľadiska faunistickeho. Nachádzajú sa tu rôzne druhy vodnej a močiarnnej fauny z ktorých niektoré sú

zaradene do Červeného zoznamu ohrozených taxónov flóry Slovenska (Orchis laxiflora, Schoneoplectus tabernemontanii, Utricularia vulgaris). Jednu z najbohatších a najvýraznejších skupín živočíchov v území tvorí vtáctvo. Medzi najvýznamnejšie a najvzácnejšie hniezdime lokality patri z dravcov kaňa močiarna a myšiak hôrny.

Starostlivosť o lesy a pôdu

Banskobystricky kraj je najlesnatejším krajom v rámci SR. Podieľa sa 23% na výmere lesov Slovenska. Najnižšiu lesnatosť ma okres V. Krtíš – 30,5%. Celková výmera katastrálneho územia obce je 9 481 456m². Do vlastníctva obce patria: trvale trávne porasty 1 049 375m², lesné pozemky 2 353 000m², vodne plochy 43 407m².

Prístup LEADER

Os vychádza z európskej iniciatívy Leader. Akronym LEADER znamená Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka).

Cieľom je zlepšenie kvality života vo vidieckych oblastiach a zlepšenie ekonomickej príležitosti a sociálnych podmienok vidieckeho obyvateľstva. Tento cieľ sa v podmienkach Slovenskej republiky bude napĺňať prostredníctvom realizácie integrovaných stratégií rozvoja územia, v rámci ktorých sa budú realizovať projekty jednotlivých žiadateľov. Integrovanú stratégiu rozvoja územia pre určité územie vypracuje miestna akčná skupina (MAS), prostredníctvom ktorej sú do praxe zavádzané princípy prístupu Leader.

Cieľom prístupu Leader je podporovať obyvateľov vidieckych oblastí, aby na základe vzájomnej spolupráce na báze partnerstva prekonali nové problémy, ktorým vidiecke oblasti čelia, aby sa zamysleli nad dlhodobým potenciálom svojich oblastí a implementovali spoločne vytvorené integrované, vysoko kvalitné a originálne stratégie trvalo udržateľného rozvoja svojho územia.

Priorita - zlepšovanie manažmentu a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach.

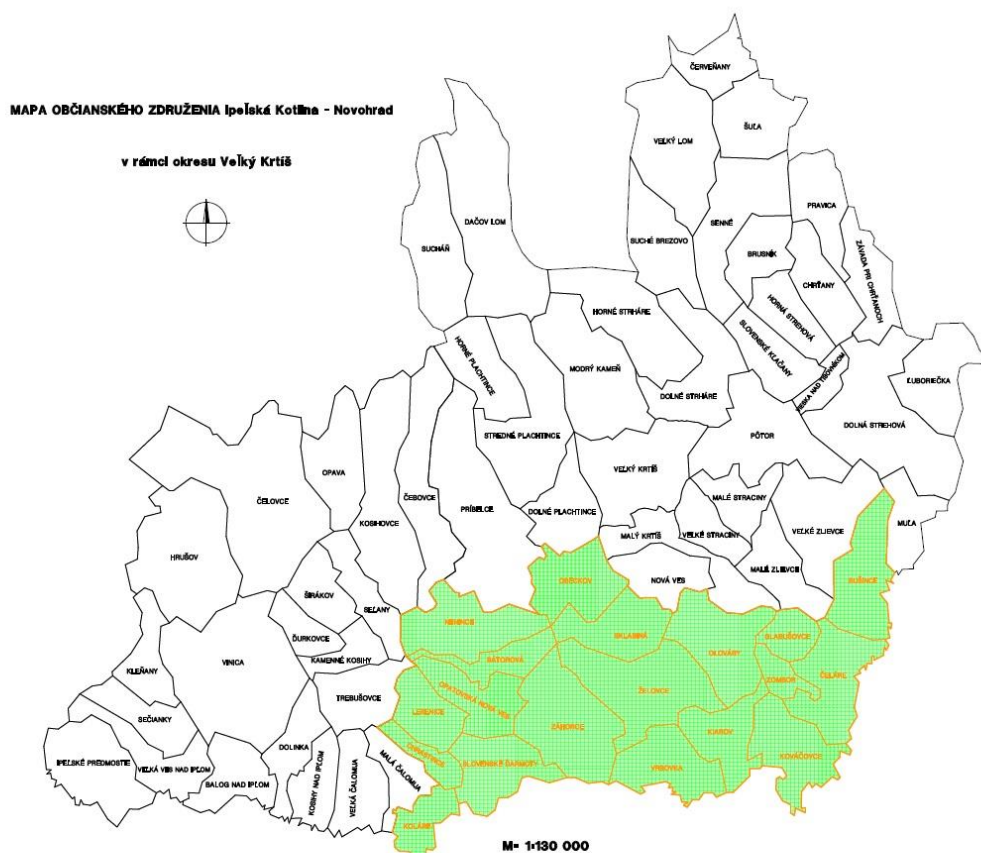
V programovom období 2007 - 2013 bola obec Kiarov **členom MAS Partnerstva Krtíšskeho Poiplia**. V roku 2014 sa členovia MAS Partnerstva Krtíšskeho Poiplia rozhodli, že

založia 2 nové občianske združenia. Celý proces bol ukončený registráciou **Občianskeho združenia Ipeľská kotlina - Novohrad** dňa 27.03.2015. Od tej doby patrí do občianskeho združenia IKN, ktorý sa uchádza o štatút MAS.

Pri spracovaní novej stratégie CLLD pre OZ IKN boli využívané postupy a metódy interaktívneho plánovania, ktoré sa vyznačujú aktívnym zapojením verejnosti do všetkých etáp prípravy a spracovania, najmä však týchto etáp: SWOT analýza územia, Vízia rozvoja územia, Problémová analýza a stanovenie rozvojových priorít, Strategická časť (strategický cieľ, strategické priority, špecifické ciele, opatrenia, aktivity), Akčný plán, Finančný plán a Implementačný rámec. Etapy spracovania auditu a monitorovacieho a hodnotiaceho rámca boli vo väčšej miere úlohou vonkajších expertov. Stretnutia k tvorbe stratégie CLLD sa konali počas rokov 2014 a 2015. Celkom bolo realizovaných 8 stretnutí priamo v území s celkovým počtom účastníkov 141 osôb.

Územie Občianskeho združenia tvoria 2 mikroregióny (**mikroregión Údolie Čebovského potoka, mikroregión Ipeľská dolina**), ktoré sú súčasťou okresu Veľký Krtíš, kde zaberajú jeho celú juhozápadnú časť.

Prostredníctvom podpory LEADER, Miestnej akčnej skupiny Ipeľská kotlina Novohrad obec získala finančnú podporu na dve projekty: „Obecná tržnica v obci Kiarov“ a „Nákup 9 miestneho vozidla na spoločnú dopravu osôb pre obec Kiarov“

4 SWOT ANALÝZA

Z analýzy rozvojového hospodárskeho potenciálu, ľudských zdrojov a ekonomiky obce je vypracovaná SWOT analýza:

- a) ľudské zdroje, ekonomika, doprava, infraštruktúra a telekomunikácie
- b) životné prostredie, poľnohospodárstvo a cestovný ruch.

Východiskom pre SWOT analýzu sú výsledky realizovaného auditu zdrojov. Jej cieľom je zovšeobecnenie, zhrnutie a usporiadanie týchto výsledkov podľa silných a slabých stránok doterajšieho vývoja a podľa príležitosti a ohrození ďalšieho vývoja.

<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
Ľudské zdroje	
-Veľký počet nekvalifikovaných pracovných síl, -Vysoká ponuka pomerne lacnej pracovnej sily prevažne v robotníckych profesiách – časté sezónne práce v poľnohospodárstve, -Dvojazyčnosť obyvateľstva v prihraničnom regióne, -Ľudova kultúra, tradície a remesla (využitie pri rozvoji vidieckeho cestovného ruchu), -Aktivita a záujem mladých ľudí o kultúrne a športové aktivity, -Aktívny spoločenský život,	-Vysoká miera nezamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti, -Veľký úbytok kvalifikovaných síl (stredoškolské vzdelanie, VŠ, vyučenie), - Migrácia mladých ľudí z okresu za prácou, -Malý záujem o práce dlhodobo nezamestnaných, - Nízka životná úroveň, - Slabá kúpyschopnosť obyvateľstva, -Nedostatok vhodných bytov pre sociálne slabé, vrstvy obyvateľov, starostlivosť o dôchodcov,
Ekonomika	
-Vhodne prírodné, klimatické a kultúrne podmienky pre rozvoj cestovného ruchu -Vhodne podmienky pre vidiecku turistiku -Geografická poloha okresu (cezhraničná spolupráca)	-Slabá ekonomická vyspelosť -Roztrieštení podnikatelia (neorganizovanosť) -Chýbajúci kapitál -Nedostatočne využitie alternatívnych

-Voľne výrobné priestory	zdrojov energie -Nedostatočne rozvinuté a propagácia vidieckeho turizmu
Doprava, infraštruktúra a telekomunikácie	
-Blízkosť lokalít plánovaných Ipeľských mostov	-Nekvalitná a nedobudovaná dopravná a technická infraštruktúra -Miestne komunikácie sú v nevyhovujúcom stave -Nevyhovujúci stav verejnej dopravy -Nevyhovujúci stav telekomunikačných sietí a dostupnosť mobilných sietí
Životné prostredie	
-Krajinársky a prírodné hodnotné územie -Množstvo zachovalých kultúrnych a historických pamiatok -Prírodné, historické a kultúrne podmienky pre rozvoj cestovného ruchu-vidieckeho turizmu -Čisté životné prostredie – ovzdušie -Hraničná rieka Ipeľ -Kiarovsky močiar – možnosti ekoturizmu	-Nedostatok kvalitnej pitnej vody -Znečistene povrchové vody -Absencia kanalizácie a ČOV, vodovodu -Slabá uvedomelosť v separovaní odpadov, -Absencia kompostovania biologických odpadov a komunálneho odpadu -Neesteticky, neupravený vzhľad verejných priestranstiev
Poľnohospodárstvo	
-Podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva - vysoký podiel poľnohospodárskej pôdy, -Podmienky pre pestovanie energetických plodín, -Podmienky pre rozvoj agroturistiky a vidieckeho turizmu, -Poľovníctvo,	-Diverzifikácia poľnohospodárstva, hlavne v zimnom období (sezónny charakter pracovných príležitostí), -Roztrieštenosť pozemkového vlastníctva a nedostatočne rozvinutý trh s pôdou, -Nízka konkurencieschopnosť v dôsledku nízkej produktivity a nerozvinutej infraštruktúry,

Cestovný ruch	
<ul style="list-style-type: none">-Prírodné danosti vidieckeho prostredia,-Geografická poloha okresu (cezhraničná spolupráca s Maďarskom),-Podmienky pre rozvoj agroturistiky,-Aktivita a záujem mladých ľudí o kultúrne a športove aktivity,	<ul style="list-style-type: none">-Slabý destilačný marketing v oblasti cestovného ruchu-Ťažká dostupnosť územia - nekvalitná dopravná infraštruktúra-Chýbajúce atraktivity CR v regióne-Nedobudovaná infraštruktúra v oblasti CR-Nevybudovane cyklistické trasy, športový areál
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none">- Finančne zdroje EU, SR, VUC, MAS IKN- Nove programovacie obdobie 2021-2027,- Alternatívne pôdohospodárstvo,- Obnova hraničných mostov cez rieku Ipeľ (rozvoj cestovného ruchu, podnikania, cezhraničná spolupráca, nákladná doprava, cykloturistika),- Rozvoj kultúrny – spoločenských aktivít, práča s mládežou,- Starostlivosť o sociálne slabšie skupiny obyvateľstva,- Ochrana životného prostredia povodia rieky Ipeľ, zavedenie ekologických zásahov,- Obecne budovy, ktoré nie sú využívané,- Zachovalé prírodné prostredie,- V spolupráci s blízkymi obcami možnosti celoročnej ponuky atraktivít v cestovnom ruchu,- cezhraničná spolupráca (INTEREG HU-SK).	<ul style="list-style-type: none">- Nestabilná a často sa meniacia legislatíva,- Pokračujúce neriešenie disparít zaostávajúcich regiónov,- Pokračujúci nepriaznivý demograficky vývoj- Pokračujúca slabá kúpyschopnosť obyvateľstva – stagnácia malých podnikateľov v oblasti obchodu a služieb,- Sťahovanie inštitúcií z okresu,- Vysoký počet neschválených projektov, zdĺhavý hodnotiaci proces, chýbajúca spätná väzba,- Nedobudovanie infraštruktúry,- Nedostatok vhodných priestorov pre voľnočasové aktivity deti a mládeže- Nedostatok financií pre údržbu a starostlivosť o pamiatky- Absencia železničnej siete a prepravy v okrese V. Krtíš.

5 ANALÝZA PROBLÉMOV - KLÚČOVÉ DISPARITY A HLAVNÉ FAKTORY ROZVOJA

Hlavne príčiny regionálnych disparít sú v predovšetkým v realizácii postupných krokov ekonomickej reformy (liberalizácia cien, konverzia a následný rozpad trhov, odbytové ťažkosti), ktoré pôsobia s rôznou intenzitou na ekonomiku regiónov SR. Dopad pôsobenia postupných krokov ekonomickej reformy mal vplyv na štruktúru ekonomiky regiónov.

Disparity a faktory rozvoja ovplyvňujúce úroveň udržateľnej celkovej konvergenie SR k EU v programovacom období 2021 – 2027:

Kľúčové disparity:

1. nedostatočne využitý existujúci rastový potenciál regiónov,
2. nedostatočná úroveň rastového potenciálu regiónov,
3. sektorové a regionálne rozdiely v konkurencieschopnosti dane nedostatočným využitím existujúceho rastového potenciálu, ako aj jeho nedostatočnou úrovňou,
4. útlm poľnohospodárskej prvovýroby.

Hlavné faktory rozvoja:

1. zlepšenie dostupnosti regiónov a dovybavenie územia infraštruktúrou,
2. rozvoj ľudského potenciálu a efektívne využitie pracovných síl,
3. využitie, reštrukturalizácia, rozvoj produkčného potenciálu a zvyšovanie inovačnej kapacity regiónov
4. Zachovanie a ochrana životného prostredia v obci

Kľúčové disparity obce Kiarov:

- nedobudovaná infraštruktúra,
- nedostatočne využitý prírodný potenciál,
- absencia marketingu cestovného ruchu mimo nadregionálneho záujmu,
- slabá propagácia obce,

- slabá ponuka služieb – absencia ubytovacích zariadení, rekreačných zariadení,
- nedostatok finančných zdrojov na rozvoj cestovného ruchu, vidieckeho turizmu,
- prírastok ekonomicky aktívneho obyvateľstva sa premieta do nárastu nezamestnanosti,
- nízky stupeň kvalifikačnej mobility pracovnej sily,
- vyššia dynamika rastu ponuky prace,
- klesajúci počet obyvateľov.

Hlavné faktory rozvoja obce:

- skvalitnenie a modernizovanie infraštruktúry
- efektívnejšie využívanie možnosti poľnohospodárstva
- zvýšenie ponuky služieb cestovného ruchu
- zhodnotenie a propagácia atraktivít obce a lepšie využívanie danosti územia
- rozvoj v odvetviach obchodu, služieb, turizmu, rekreácie
- rozvoj cezhraničnej spolupráce
- zvýšenie miery zamestnanosti
- zvýšenie kvalifikačnej úrovne pracovnej sily
- nepoškodené životné prostredie

Územie obce patrí do oblasti Stredného Poiplia. Tato oblasť je trvale poznačená nepriaznivou demografickou štruktúrou, prudkým nárastom agrárnej a lesnej nezamestnanosti, zníženou tvorbou nových pracovných miest, reálnych príjmov, nedostatočne rozvinutými možnosťami prístupu k novým technológiám (internet, chýbajúce informačne a poradenské centra), nedostatočnou dopravnou dostupnosťou, neefektívnou komunikáciou a koordináciou aktivít bez aktívneho zapájania občanov vidieka. Na základe uvedených nedostatkov je preto potrebné urýchlené vyriešiť a skvalitniť rozvoj vidieckeho priestoru a s využitím jeho dostupného potenciálu (prírodný, kultúrny, ekonomicky, sociálny) vytvoriť jeden prosperujúci, atraktívny, kultúrny, integrovaný, podporovaný funkčnou infraštruktúrou a dostupnou občianskou vybavenosťou, harmonicky celok.

6 ROZVOJOVÁ STRATÉGIA

6.1 VÍZIA OBCE

Obec Kiarov bude hospodársky prosperujúcim a atraktívnym územím s kompletnou technickou a sociálnou infraštruktúrou, kvalitnými podmienkami pre bývanie a širokou škálou možností kultúrneho, spoločenského a športového vyžitia. Bude územím s vybudovanou materiálno – technickou základňou pre potreby vidieckeho cestovného ruchu, ako aj so širokými možnosťami doplnkových aktivít cestovného ruchu.

6.2 IDENTIFIKÁCIA CIEĽOV A POPIS ROZVOJOVEJ STRATÉGIE

Strategický cieľ					
Strategickým cieľom je zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj a zvýšiť konkurencieschopnosť obce Kiarov prostredníctvom zlepšenia ekonomických a sociálnych podmienok obyvateľstva, zvýšením atraktivity obce a ochranou životného prostredia.					
Strategické priority					
↓	↓	↓	↓	↓	↓
1. BUDOVANIE A REKONŠTRUKCIA TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY	2. ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV	3. SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZVOJ	4. OCHRANA A TVORBA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA	5. ROZVOJ TURIZMU A CESTOVNÉHO RUCHU	6. PODPORA PROPAGÁCIE A INFORMOVANO STI OBCE

Formulácia strategického cieľa vychádza z predpokladu, že budú vytvorené podmienky pre stabilizáciu, rozvoj a adaptáciu ekonomicky aktívnych a výkonných subjektov. Zároveň však musia byť vytvorené také podmienky, aby sa nezvyšovali výdavky verejných prostriedkov, ale aby nastala ich konsolidácia za účelom podpory nových rozvojových projektov.

Navrhovaná stratégia vychádza zo strategických prístupov v rámci regionálneho rozvoja, ktoré sú postavené na:

- aktivizácii nedostatočne využívaného potenciálu a podpore hospodárskeho rozvoja obce a okolia,
- rozšírení a zvýšení podielu aktivít na úrovni partnerstva,
- aktivizácii nástrojov riadenia verejných výdavkov za účelom ich zníženia.

Súbežne je však potrebné venovať pozornosť aj rozvíjaniu ľudských zdrojov. V oblasti vybavenia územia technickou infraštruktúrou sa stratégia orientuje hlavne na dobudovanie a rekonštrukciu komplexnej infraštruktúry v oblastiach ako technická, sociálna a infraštruktúra cestovného ruchu a kultúry. Okrem zlepšenia infraštruktúry obce sa pozornosť venuje aj rozvoju informačnej spoločnosti, sociálnych služieb. Stratégia v oblasti životného prostredia je zameraná na zlepšenie kvality technickej infraštruktúry v oblasti životného prostredia a na ochranu a tvorbu životného prostredia.

7 IMPLEMENTAČNÝ RÁMEC CIEĽOV A OPATRENÍ

7.1 OPATRENIA A AKTIVITY

STROM PRIORÍT A PLÁNOVANÝCH AKTIVÍT OBCE

PRIORITA Č. 1. - BUDOVANIE A REKONŠTRUKCIA TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY

1.1 Budovanie a rozvoj občianskej infraštruktúry

- Rekonštrukcia a vybudovanie spevnených plôch, oplotenia v cintoríne
- Rekonštrukcia domu smútku
- Vybudovanie tržnice
- Vybudovanie požiarnej zbrojnice
- Výstavba nájomných bytov

1.2 Budovanie a rozvoj kultúrno-spoločenskej infraštruktúry

- Zriadenie ľudového domu (skanzen), múzea
- Vybudovanie klubu dôchodcov
- Modernizácia, rekonštrukcia kultúrneho domu
- Vybudovanie amfiteátra

1.3 Budovanie a rozvoj verejnej infraštruktúry

- Technická príprava a vybudovanie kanalizačnej siete
- Technická príprava a vybudovanie ČOV

1.4 Budovanie a modernizácia obecnej infraštruktúry

- Rekonštrukcia autobusovej zastávky
- Vybudovanie detského ihriska

- Vybudovanie a rekonštrukcia miestnych chodníkov
- Obnova miestnej komunikácie
- Výstavba odvodňovacích kanálov
- Rekonštrukcia verejného osvetlenia
- Rekonštrukcia miestneho rozhlasu
- Budovanie, modernizácia, rekonštrukcia obecných budov (obecný úrad, kultúrny dom, knižnica, atď.)
- Zvýšenie energetickej hospodárnosti obecného domu v obci Kiarov
- Úprava, vybudovanie bezpečnostného kamerového systému/protipožiarne zariadenie

PRIORITA Č. 2. - ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV

2.1 Zvýšenie vzdelanostnej úrovne a zamestnanosti obce

- Realizácia projektov aktivizácie
- Realizácia projektov zamestnanosti
- Realizácia rekvalifikačných kurzov
- Prevádzkovanie prepravnej služby (nákup auta, vytvorenie pracovných miest)
- Obnova predškolskej výchovy

2.2 Rozvoj kultúrno-spoločenského života obyvateľov

- Rozvoj partnerstiev obcí (EGTC – cezhraničná spolupráca, EA CEA – Program Európa pre občanov)
- Realizácia kultúrno-spoločenských aktivít a športových podujatí
- Vytvorenie oddychových plôch, miestneho parku a pod.
- Vytvorenie a podpora kultúrno-vzdelávacieho sociálneho centra v obci

PRIORITA Č. 3. – 3.SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZVOJ

3.1 Podpora a rozvoj sociálnych služieb

- Zavedenie a rozvoj systému sociálnej starostlivosti – opatrovateľská služba
- Realizácia terénnej sociálnej práce
- Podpora programov sociálnej starostlivosti o starých, nevládných občanov
- Nákup vozidiel spoločnej dopravy osôb

3.2 Podpora a rozvoj podnikania v obci

- Realizácia projektov spolupráce s podnikateľmi (LEADER – MAS)

- Tvorba prostredia pre podnikateľov a investorov
- Podpora a rozvoj programov pre rozvoj podnikania
- Využívanie obnoviteľných zdrojov energie
- Podpora mladých farmárov (MAS)

PRIORITA Č. 4. - OCHRANA A TVORBA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

4.1 Podpora a ochrana životného prostredia

- Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu
- Protipovodňové opatrenia
- Vybudovanie a vybavenie zberného dvora
- Vybudovanie skládky biologicky rozložiteľného odpadu – kompostovisko

4.2 Rozvoj a budovanie životného prostredia v obci

- Realizácia ďalších programov ochrany životného prostredia
- Výsadba verejnej zelene – zelená infraštruktúra
- Vytvorenie podmienok a programu a programu ekoturizmu

PRIORITA Č.5 - ROZVOJ TURIZMU A CESTOVNÉHO RUCHU

5.1 Budovanie turistickej infraštruktúry

- Výstavba vyhliadkovej veže
- Vytvorenie náučného chodníka a oddychovými zónami, altánkom, preliezky pre deti
- Vybudovanie cyklotrás

5.2 Rozvoj služieb v oblasti turizmu a cestovného ruchu

- Podpora a rozvoj vidieckeho turizmu, agroturistiky (podpora turistických zariadení)
- Skvalitnenie ubytovacích zariadení a služieb

PRIORITA Č.6 - PODPORA PROPAGÁCIE A INFORMOVANOSTI OBCE

6.1 Tvorba propagácie, zvýšenie informovanosti obyvateľov, efektívna informovanosť pre návštevníkov obce

- Modernizácia, skvalitnenie poskytovania informácií na verejných tabuliach

- Vytvorenie informačných tabúl, propagačných materiálov (viacjazyčné) pre obyvateľov a návštevníkov obce
- Tvorba a vydanie monografie obce

7.2 OPIS ROZVOJOVEJ STRATÉGIE

Opis rozvojovej stratégie vychádza zo strategických prístupov predstaviteľov obce k rozvoju obce a udáva načrt spôsobu realizácie globalného cieľa. Venuje pozornosť nadväznostiam strategických cieľov na programové dokumenty na úrovni samosprávneho kraja a na príslušné strategické a programové dokumenty na národnej úrovni a ich súladu s politikami, ktoré sa týkajú rozvoja obce.

Medzi záujmy obce patrí zlepšenie kvality života svojich občanov, budovanie a rozvoj občianskej infraštruktúry, zvyšovať rozmanitosť krajiny, ako aj kultúrneho dedičstva z hľadiska trvalodržateľného rozvoja vidieka, prezentácia obce z hľadiska rozvoja oblasti cestovného ruchu. Obec Kiarov si stanovila konkrétne aktivity - akčné plány, ktoré predstavujú subor konkrétnych projektov a aktivít smerujúcich k naplneniu nosnej vízie a rozvojových cieľov obce.

Dôležitou súčasťou implementačnej časti je **akčný plán**. Je to krátkodobý plán, ktorý definuje prvé kroky pri plnení PRO obce s ohľadom na jej momentálne finančné, personálne a technické kapacity a naliehavosť navrhnutých aktivít. Ide preto o akýsi doplnok k PHRSR, ktorý je vhodný podľa potreby obce každoročne aktualizovať. Jeho plnenie bude zabezpečovať stanovená Komisia pre PRO s vytvorenou pracovnou skupinou.

Akčný plán musí byť:

- reálny - ma naplánované reálne projekty, ma reálne odhadnuté náklady a potrebné časové rozpätie na realizáciu,
- konkrétny – pripravený na 3-5 rokov a konkretizovaný
- flexibilný – akčný plán nie je nemenný. Musí byť možné ho dopĺňať, vymieňať jednotlivé časti, musí byť transparentný – vyvesený na verejnom mieste, kde k tomu ľudia majú prístup a môžu ho kontrolovať a dopĺňať pod vplyvom rôznych objektívnych a subjektívnych zmien.
- vyjadruje spoločný postup – zúčastnené strany vyjadrujú spoločný postup, zdieľanie zodpovednosti, informácií a finančných prostriedkov veľmi prehľadným spôsobom,
- monitorovateľný a hodnotiteľný – monitorovanie základných ukazovateľov a ich kvalitatívnych a kvantitatívnych znakov je základná podmienka plánu a jeho projektov. Po

čase je nutné merať a hodnotiť dopad plánu na dane územie so zameraním na jeho rozvoj, stagnáciu, prípadne úpadok. Je možné merať aj zmeny oproti stavu, keby plan nefungoval, nebol by realizovaný – aký by bol stav.

Uplná verzia akčných planov obsahuje popis daného projektu/aktivity, odvodnenie jeho prínosu pre obec a pre splnenie jedného alebo viacerých strategických cieľov, určenie garanta projektu, termín realizácie, spôsob financovania a postup realizácie. Akčné plány boli tvorené v pracovnej skupine, ktorá bola zostavená a doplnená ďalšími jednotlivcami so skúsenosťami alebo kompetenciami v daných oblastiach. Realizácia jednotlivých akčných planov bude viesť k zlepšeniu vo vybraných oblastiach, ktoré boli vybrané ako najdôležitejšie pre budúcnosť obce.

Merateľné zdroje – indikátory su uvedené vo finančnom plane a su potrebné pre monitoring. Monitorovanie základných ukazovateľov a ich kvalitatívnych a kvantitatívnych znakov je základná podmienka planu a jeho projektov. Po čase je nutné merať a hodnotiť dopad planu na dane územie so zameraním na jeho rozvoj, stagnáciu, prípadne úpadok. Je možné merať aj zmeny oproti stavu, keby plan nefungoval, nebol by realizovaný – aký by bol stav. Indikátory podporujú oprávnenosť verejných výdavkov na jednotlivé opatrenia a zároveň preukazujú ekonomickú účinnosť realizovaných verejných výdavkov. Indikátory budu zároveň základným faktorom pri tvorbe kritérií na čerpanie finančnej podpory z fondov.

8 AKČNÝ PLÁN OBCE KIAROV

PRIORITA Opatrenie	Plánovaná aktivita	Zdroj financovanie	Finančná náročnosť (v €)	Časový plán	Merateľné zdroje/indikátory plnenia
PRIORITA č. 1 – BUDOVANIE A REKONŠTRUKCIA TECHNICKEJ INFRAŠTRUKTÚRY					
1.1 Budovanie a rozvoj občianskej infraštruktúry	Rekonštrukcia a vybudovanie spevnených plôch, oplotenia v cintoríne	ERDF	50 000,00	2021 - 2027	Rekonštrukcia a vybudovanie spevnených plôch pri cintoríne, dobudovanie úprava pre potreby obyvateľov
	Obstaranie nájomných bytov – kúpa + technická vybavenosť k nájomným bytom	ŠFRB MDVRR SR Vlastné zdroje z rozpočtu obce	251 000,00 135 000,00 5 000,00	2021 - 2027	Výstavba bytov pre potreby uspokojenia dopytu po bývaní, počet nových bytových jednotiek, upravené okolie
	Rekonštrukcia domu smútku	SF EÚ	90 000,00	2021 - 2027	Rekonštrukcia domu smútku pre potreby obyvateľov, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Vybudovanie tržnice	ŠF EÚ	50 000,00	2021 - 2027	Vybudovanie tržnice pre predajno-nákupné potreby obyvateľov, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Vybudovanie požiarnej zbrojnice	ERDF	70 000,00	2021 - 2027	Rekonštrukcia požiarnej zbrojnice pre prípady zásahu pri rôznych udalostiach, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami,

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

					projektom a podmienkami výzvy
	Výstavba nájomných bytov	ŠF EÚ	950 000,00	2021 - 2027	Výstavba bytov pre potreby uspokojenia dopytu po bývaní, Počet nových bytových jednotiek, upravené okolie
1.2 Budovanie a rozvoj kultúrno-spoločenskej infraštruktúry	Zdriadenie ľudového domu (skanzen)	ŠF EÚ	30 000,00	2021 - 2027	Počet návštevníkov, rozvoj cestovného ruchu
	Vybudovanie klubu dôchodcov	X	50 000,00	2021 - 2027	Počet dôchodcov, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Modernizácia, rekonštrukcia kultúrneho domu	EAFRD	220 000,00	2021 - 2027	vybudované priestory kultúrneho domu, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Vybudovanie amfiteátra	X	80 000,00	2021 - 2027	vybudovaný priestor, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
1.3 Budovanie a rozvoj verejnej infraštruktúry	Technická príprava a vybudovanie kanalizačnej siete	ŠF EU/ EAFRD	500 000,00	2021 - 2027	km vybudovanej kanalizácie Počet pripojených domácností
	Technická príprava	ŠF EU/ EAFRD	500 000,00	2021 - 2027	počet pripojených domácností

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

	a vybudovanie ČOV				
1.4 Budovanie a modernizácia obecnej infraštruktúry	Rekonštrukcia autobusovej zastávky	EAFRD	50 000,00	2021 - 2027	m ² upravenej plochy, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami
	Vybudovanie multifunkčného ihriska	EAFRD	50 000,00	2021 - 2027	početnosť využitia a počet užívateľov
	Vybudovanie a rekonštrukcia miestnych chodníkov	EAFRD	100 000,00	2021 - 2027	m zrekonštruovaných miestnych chodníkov
	Obnova miestnej komunikácie	EAFRD	150 000,00	2021 - 2027	m zrekonštruovaných miestnych komunikácií
	Výstavba odvodňovacích kanálov	ŠF EU	50 000,00	2021 - 2027	materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Rekonštrukcia verejného osvetlenia	X	20 000,00	2021 - 2027	Modernizácia, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Rekonštrukcia miestneho rozhlasu	X	25 000,00	2021 - 2027	Modernizácia, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Budovanie, modernizácia, rekonštrukcia obecných budov (obecný úrad, kultúrny dom, atď.)	X	100 000,00	2021 - 2027	Modernizácia, materiálno-technické vybavenie v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Zvýšenie energetickej hodpodárnosti obecného domu v obci Kiarov	OPKŽP/ ŠF EU	250 000,00	2021 - 2027	Zvýšenie energetickej hodpodárnosti, min 30%

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

	Úprava, Vybudovanie bezpečnostného kamerového systému/protipožiarne zariadenie	ERDF	30 000,00	2021 - 2027	skvalitniť komplexnú ochranu života, zdravia a majetku obyvateľov, návštevníkov obce
PRIORITA č. 2 – ROZVOJ ĽUDSKÝCH ZDROJOV					
2.1 Zvýšenie vzdelanostnej úrovne a zamestnanosti obce	Realizácia projektov aktivizácie	X	X	2021 - 2027	Realizácia aktivačných programov a prác v súlade s potrebami obyvateľov a podmienkami MPSVaR SR
	Realizácia projektov zamestnanosti	X	X	2021 - 2027	Realizácia kurzov, školení a prednášok na podporu vzdelávania
	Realizácia rekvalifikačných kurzov	X	X	2021 - 2027	Realizácia kurzov, školení a prednášok
	Prevádzkovanie prepravnej služby (nákup auta, vytvorenie pracovných miest)	X	35 000,00	2021 - 2027	Zvýšenie zamestnanosti obyvateľov
	Obnova predškolskej výchovy	X	100 000,00	2021 - 2027	Zlepšenie životnej úrovne obyvateľov, počet detí
2.2 Rozvoj kultúrno-spoločenského života obyvateľov	Rozvoj partnerstiev obcí (EGTC – cezhraničná spolupráca, EA CEA – Program Európa pre občanov)	X	X	2021 - 2027	Realizácia rôznych programov rozvoja spolupráce a kultúrno-spoločenskej úrovne obyvateľov (pravidelných aj príležitostných) v súlade s možnosťami, záujmami
	Realizácia kultúrno-spoločenských aktivít	X	1 000,00	2021 - 2027	Realizácia rôznych kultúrno-spoločenských podujatí (pravidelných aj príležitostných) v súlade s

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

	a športových podujatí				možnosťami, potrebami
	Vytvorenie oddychových plôch, miestneho parku a pod.	X	X	2021 - 2027	Počet vybudovaných zelených zón, upravené okolie,
	Vytvorenie a podpora kultúrno-vzdelávacieho sociálneho centra v obci	X	X	2021 - 2027	Realizácia rôznych kultúrno-spoločenských programov a pod.
PRIORITA č. 3 – SOCIÁLNO-EKONOMICKÝ ROZVOJ					
3.1 Podpora a rozvoj sociálnych služieb	Zavedenie a rozvoj systému sociálnej starostlivosti – opatrovateľská služba	X	30 – 40 000,00	2021 - 2027	Realizácia terénnych služieb starostlivosti pre cieľové skupiny, tvorba pracovných miest
	Realizácia terénnej sociálnej práce	X	30 000,00	2021 - 2027	Realizácia terénnych služieb starostlivosti pre cieľové skupiny, tvorba pracovných miest
	Podpora programov sociálnej starostlivosti o starých, nevládných občanov	X	X	2021 - 2027	Realizácia ďalších programov sociálnej starostlivosti v súlade s potrebami, projektom a podmienkami výzvy
	Nákup vozidiel spoločnej dopravy osôb	X	cca 50 000,00	2021 - 2027	Nákup vozidiel spoločnej dopravy osôb
3.2 Podpora a rozvoj podnikania v obci	Realizácia projektov spolupráce s podnikateľmi (LEADER – MAS)	X	X	2021 - 2027	Príprava samosprávy na programy podporujúce regionálny rozvoj prostredníctvom MAS
	Tvorba prostredia pre podnikateľov a investorov	X	X	2021 - 2027	Príprava samosprávy na programy podporujúce regionálny rozvoj prostredníctvom, účasť podnikateľov

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

					a investorov
	Podpora a rozvoj programov pre rozvoj podnikania	X	X	2021 - 2027	Príprava samosprávy na programy podporujúce regionálny rozvoj prostredníctvom MAS
	Využívanie obnoviteľných zdrojov energie	X	X	2021 - 2027	Zlepšenie životných podmienok obyvateľstva, tvorba nových pracovných miest
	Podpora mladých farmárov	X	X	2021 - 2027	Príprava samosprávy na programy podporujúce regionálny rozvoj prostredníctvom MAS
PRIORITA č. 4 – OCHRANA A TVORBA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA					
4.1 Podpora a ochrana životného prostredia	Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu	Environmentálny fond, Obec	50 000,00	2021 - 2027	Počet zlikvidovaných skládok
	Protipovodňové opatrenia		50 000,00	2021 - 2027	X
	Vybudovanie a vybavenie zberného dvora	Environmentálny fond, Obec	240 000,00	2021 - 2027	Počet užívateľov t zozbieraného odpadu
	Vybudovanie skládky biologicky rozložiteľného odpadu – kompostovisko	Environmentálny fond, Obec	50 000,00	2021 - 2027	Počet užívateľov t zozbieraného odpadu
4.2 Rozvoj a budovanie životného prostredia v obci	Realizácia ďalších programov ochrany životného prostredia	Environmentálny fond, Obec	X	2021 - 2027	X
	Výsadba verejnej zelene – zelená infraštruktúra	Environmentálny fond, MPRV SR	20 000,00	2021 - 2027	m ² – výsadba zelene
	Vytvorenie podmienok a programy a programu	Environmentálny fond, EPRFV	X	2021 - 2027	Úroveň podpory

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

	ekoturizmu				
PRIORITA č. 5 – ROZVOJ TURIZMU A CESTOVNÉHO RUCHU					
5.1 Budovanie turistickej infraštruktúry	Výstavba vyhladkovej veže	MAS, EPRFV	50 000,00	2021 - 2027	Počet návštevníkov,
	Vytvorenie náučného chodníka a oddychovými zónami, altánkom, preliezky pre deti	X	50 000,00	2021 - 2027	počet vybudovaných a udržiavaných chodníkov a informačných tabúl, aktualizácia oznamov
	Vybudovanie cyklotrás	X	X	2021 - 2027	Počet návštevníkov, Počet vybudovaných a udržiavaných cyklistických chodníkov a informačných tabúl, aktualizácia oznamov
5.2 Rozvoj služieb v oblasti turizmu a cestovného ruchu	Podpora a rozvoj vidieckeho turizmu, agroturistiky (podpora turistických zariadení)	MAS, EPRFV	50 000,00	2021 - 2027	Počet návštevníkov, počet vybudovanej a udržiavanej turistickej infraštruktúry
	Skvalitnenie ubytovacích zariadení a služieb	MAS, EPRFV	X	2021 - 2027	Počet návštevníkov, počet vybudovanej a udržiavanej turistickej infraštruktúry
PRIORITA č. 6 – PODPORA PROPAGÁCIE A INFORMOVANOSTI OBCE					
6.1 Tvorba propagácie, zvýšenie informovanosti obyvateľov, efektívna informovanosť pre návštevníkov obce	Modernizácia, skvalitnenie poskytovania informácií na verejných tabuliach	MAS, EPRFV, iné fondy	10 000,00	2021 - 2027	Počet vybudovaných a udržiavaných verejných informačných tabúl, aktualizácia oznamov, výziev
	Vytvorenie informačných tabúl, propagačných materiálov (viacjazyčné) pre obyvateľov	MAS, EPRFV, iné fondy	20 000,00	2021 - 2027	Počet vytvorených propagačných materiálov (tlačených, elektronických)

PHRSR obce Kiarov na roky 2021 - 2027

	a návštevníkov obce				
	Tvorba a vydanie monografie obce	iné fondy	7 000,00	2021 - 2027	Kvalita, obsah monografie obce, propagácia obce
				2021 - 2027	

9 ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE

Po schválení PHRSR nastáva vlastná realizácia definovaných cieľov, jeho opatrení a úloh. Uskutočnenie aktivít uvedených v akčnom pláne predpokladá určité finančne a inštitucionálne a organizačne zabezpečenie.

PHRSR je potrebné podrobiť každoročnému posúdeniu na verejnej schôdze zastupiteľstva obce a tak aktualizovať plán aktivít na nasledujúci rok. PHRSR je živý dokument, ktorý je potrebné aktualizovať a upravovať podľa akútnych potrieb či možnosti financovania.

Strategické plánovanie podpory rozvoja obce je charakteristické najmä:

- orientáciou podpory na dosiahnuté efekty,
- hierarchickým usporiadaním cieľov,
- riadením na základe procesov,
- permanentným monitorovaním a vyhodnocovaním efektov,
- permanentným učením sa a inováciou,
- rozvíjaním partnerstiev,
- zodpovednosťou voči verejnosti.

Na základe poznatkov o efektívnosti a účinnosti vynaložených nákladov sa budú iniciovať inovačne zlepšenia v rámci stanovovania cieľov v obci. Informácie o účinnosti a efektívnosti vynakladaných prostriedkov sú nenahraditeľným zdrojom permanentného rozširovania poznatkov v oblasti podpory rozvoja obce.

Finančne vyčíslenie jednotlivých aktivít sa v PHRSR uvádza pri väčšine opatrení a aktivít, potrebných na naplnenie cieľov programu. Tie sú stanovené odhadom, konečne rozpočty budú súčasťou vykonávacích plánov. Pri schvaľovaní financovania jednotlivých úloh, vyplývajúcich z aktivít, sa bude prihliadať na ich dôležitosť a dopad na hospodársky a sociálny rozvoj obce. Viaceré úlohy sa môžu realizovať v rámci bežnej prevádzky samosprávy, mnohé však vyžadujú náročnejšie finančne a personálne zdroje a spoluprácu s inými subjektmi.

Potenciálne zdroje na realizáciu opatrení a úloh PHRSR sú:

- vlastne zdroje – rozpočet obce,
- dotácie VUC
- bankové úvery,
- štátne dotácie z účelových fondov,

- dotácie z výťažku lotérii,
- financie z Národných projektov (MPSR, UPSVaR),
- štrukturálne fondy,
- nadácie, neinvestične fondy,
- prostriedky Iniciatívy spoločenstva
- sponzoring podnikateľov, firiem, bankového sektora, súkromných osôb,
- združovanie prostriedkov verejnej a neverejnej sféry, atď.,

Štruktúra uvedených zdrojov bude závisieť na aktuálnej finančnej situácii obce ako aj na spoločensko-ekonomických podmienkach. V prípade spoločných zámerov na úrovni mikroregiónu – zdroje mikroregiónu.

Zabezpečenie realizácie a naplnenia PHRSR bude dosiahnuté koordinovaným a širokospektrálnym pôsobením všetkých zainteresovaných cieľových skupín v obci v kombinácii s využitím schopnosti a skúsenosti všetkých zodpovedných osôb.

Realizácia väčšiny aktivít je v pôsobnosti obce. Nakoľko sú tieto aktivity rozsiahle a náročné, je potrebné určiť konkrétne osoby či komisie v organoch obce, ktoré budú za tieto aktivity riadiť a koordinovať.

V PRO neurčujeme konkrétne mená či posty, nakoľko takéto rozhodnutia je potrebné robiť operatívne. Je však možné rámcovo určiť kompetencie jednotlivých organov obce. Štruktúra organizačného zabezpečenia manažmentu programu je závislá od špecifických podmienok obce. Zastupiteľstvo obce je najvyšší organ na čele so starostom, ma politickú a riadiacu zodpovednosť za plnenie celého programu rozvoja obce.

Obecne zastupiteľstvo prijíma rozhodnutia o postupe realizácie programu, ustanovuje riadiacu skupinu alebo osobu, ktorá bude poverená riadením procesu, schvaľuje návrhy a projekty rozvoja, dojednáva partnerské vzťahy, hodnotí, schvaľuje výsledky a výstupy programu a zabezpečuje jeho realizáciu a rozhoduje o zmenách. Zastupiteľstvo spracúva, schvaľuje, riadi a pravidelne vyhodnocuje plnenie programu obce. Realizácia programu je vykonávaná na základe projektov. Na realizácii programu sa budú podieľať odborníci a partneri, nakoľko účinnosť plnenia programu je možné zvýšiť len na základe partnerstiev. Okrem podnikateľskej sféry sú vhodnými partnermi, subjekty so skúsenosťami vo sfére čerpania finančných prostriedkov z fondov EU.

Implementacia PHRSR je najvhodnejšia prostredníctvom implementačných projektov, ktoré môže obec realizovať sama alebo v spolupráci s externými poradenskými organizáciami. Úlohou implementačného projektu je zaviesť dane opatrenie do praxe a ďalej vykonať potrebné opatrenia, aby sa pokračovalo v práci navrhnutým smerom, alebo priamo zrealizovať opatrenie do jeho úspešného naplnenia cieľov a dosiahnutia programovaného výsledku a stavu.

Organizačne opatrenia špecifikujú nástroje, ktorými bude zabezpečené napĺňanie vytýčených strategických cieľov a zámerov v PHRSR a nástroje akým sa strategicky dokument dopĺňa a aktualizuje. Je potrebné zabezpečiť inštitucionálne zabezpečenie implementácie konkretizovaných zámerov v jednotlivých oblastiach rozvoja obce. Inštitucionálne hľadisko poskytne informáciu o tom, kto bude realizovať naplnenie vytýčených cieľov a kto ponese zodpovednosť za ich dosiahnutie a splnenie. Zodpovednosť je konkretizovaná v rámci každého jedného plánovaného projektu v obci.

10 MONITORING A HODNOTENIE

Monitorovanie plnenia PHRSR bude stálym a dlhodobým procesom zameraným na sledovanie kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien pomocou vybraných ukazovateľov, cieľom ktorého bude získavanie informácií o skutočnom plnení opatrení zameraných na zmenu negatívneho vývoja, resp. o potrebe zmeniť ich vyber alebo spôsob realizácie. Stabilizovať zásady procesu monitorovania umožní priebežná i etapovitá kontrola realizácie programu.

Nevyhnutnou podmienkou monitoringu je organizačne a metodické zabezpečenie riešenia operatívnych problémov a z nich vyplývajúce zmenové riadenie.

Monitorovanie plnenia programu rozvoja bude obsahovať nasledovne činnosti:

- každoročne hodnotenie napĺňania cieľov stanovených v PHRSR,
- každoročne spracovanie plánu aktivít na nasledujúce obdobie
- vyhodnotenie dosiahnutých výsledkov ako popis stupňa realizovaných cieľov a opatrení,
- vyhodnotenie dopadov aktivít na občanov dotazníkovou formou a porovnanie s počiatočnými preferenciami občanov pri zostavovaní PHRSR.

Uvedené činnosti uskutočnene v procese monitorovania umožnia zhodnotiť postup v realizácii plánovaných úloh. Znamená sledovanie výstupov, financovanie jednotlivých činností, projektov alebo etáp. Monitorovanie sa uskutočňuje prostredníctvom ukazovateľov, ktoré sa vzťahujú na špecifické ciele, objasňujú stav implementácie, výsledkov a dopadov a poukazujú na dosiahnutý vývoj vo vzťahu k finančnému plánu.

Po implementácii bude pracovná skupina plniť aj funkciu monitorovania a hodnotenia. Konkrétne pôjde o sledovanie vývoja, smerovania a zmien vonkajších podmienok v obci, požiadaviek obyvateľov, ako aj požiadavky ďalších cieľových skupín (návštevníkov, investorov a podnikateľov). V procese monitorovania sa zhromažďujú údaje o realizovaných projektoch. Na základy výstupov monitorovania a hodnotenia je potrebné následne uskutočniť aktualizáciu strategických cieľov.

Cieľom monitorovania pracovnými skupinami bude zabezpečiť konzistentne a pravidelne informácie o realizovaných a ukončených projektoch. Vhodným spôsobom na realizáciu monitoringu sú kvantitatívne ukazovatele úspešnosti, ktoré dávajú jednoznačnú odpoveď na stupeň alebo mieru naplnenia projektu v danom časovom období. Spôsob práce pracovnej skupiny uskutočňujúcej monitorovanie a hodnotenie vyplynie zo samotného charakteru projektu.

Zmyslom procesu hodnotenia je sumarizovať výstupy získané monitorovaním projektov na získanie informácií o účinnosti a efektívnosti vynaložených nákladov. Tieto informácie sa transformujú do monitorovacích a hodnotiacich správ, ktoré sa prerokovávajú na zasadnutiach pracovnej skupiny. Proces hodnotenia využíva ako svoje vstupy všetky dáta získavané v procese monitorovania. Výstupom procesu hodnotenia, resp. celého procesu monitorovania a hodnotenia, sú hodnotiace a monitorovacie správy. Hodnotenie je vykonávané pravidelne za účelom merania efektivity voči cieľom projektov.

Vykonáva sa v priebehu realizácie jednotlivých projektov a po ich ukončení. Posudzuje sa hlavne vecná stránka a vzniknuté problémy. Riešenie prioritných problémov sa posudzuje s použitím kritérií voči stanoveným ukazovateľom.

Hodnotenie znamená kritické a objektívne overovanie. Plní funkciu spätnej väzby. Hodnotenie sa opiera o monitorovú.

ZÁVER

PHRSR je spracovaný na základe viacerých dokumentov a v súlade s príslušnými zákonnými predpismi. Prvá časť (analytická časť) PHRSR je zameraná na komplexnú fyzickogeografickú a komplexnú humánogeografickú analýzu, ktorá analyzuje súčasný stav v obci. SWOT analýza popisuje silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia.

Druhá časť – strategická časť predstaví nám rozvojovú stratégiu a víziu obce. Programová časť obsahuje priority, opatrenia a konkrétne plánované aktivity do budúcnosti. Finančná a realizačná časť nám

PHRSR je dôležitým strategickým, systémovým a koncepčným dokumentom pre zabezpečovanie zásadných aktivít rozvoja v zmysle definovaných cieľov, priorít, opatrení a financovania. Vzhľadom na súčasné postavenie regionálneho rozvoja v rámci Slovenskej republiky, ktorý nevytvára priame nástroje podpory v regiónoch (VUC), je dokument PHRSR účelovo a explicitne zameraný na ciele a priority rozvoja kraja podľa Národného Strategického plánu rozvoja vidieka SR so zameraním na roky 2021 - 2027. Sleduje sa tým najmä možnosť využívania nástrojov pomoci EÚ, to znamená využitie štrukturálnych fondov a kohézneho fondu. Vykonateľnosť PHRSR bude závislá od mnohých faktorov, predovšetkým od schopnosti zainteresovaných subjektov vypracovávať a predkladať príslušným ústredným riadiacim orgánom a ich sprostredkujúcim implementačným agentúram také projekty, ktoré budú konkurencieschopné.

Veľký význam pre realizovanie jednotlivých opatrení a aktivít definovaných v PRO bude mať úroveň riadenia a koordinácie celého procesu prípravy projektov a ich presadzovania na národnej úrovni. Program je potrebné hodnotiť ako dokument otvorený, ktorý môžu orgány obce priebežne doplňovať a o nové aktivity, respektíve vypúšťať tie opatrenia, ktorých realizácia nie je v možnostiach obce. Nástrojom pre naplnenie úloh vyplývajúcich z Národného plánu regionálneho rozvoja SR je PHRSR ako základný programový dokument pre uskutočňovanie regionálnej politiky ako aj základný rámec pre budúce projekty, v oblasti znižovania regionálnych disparít. Program zároveň odráža aj nový spôsob spolupráce s EÚ založenej na princípoch partnerstva, otvorenosti, subsidiarity a hospodárskej a sociálnej súdržnosti na úseku regionálneho rozvoja. Hlavnou myšlienkou tohto dokumentu je zlepšovať kvalitu života občanov a sociálnu súdržnosť spoločnosti, najmä vytvoriť podmienky

pre ekonomicky rozvoj a tvorbu pracovných príležitosti, presadzovať koncept trvalo udržateľného rozvoja.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Elek Fenyés: Magyarország Geographiai Szótara (Pest, 1851)

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjdmoc4JeAAxVWhP0HHQYVCQcQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.mirri.gov.sk%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F09%2FMethodika_PHRSR2020.pdf&usg=AOvVaw2KRB-KQnKzlld0IXbDddp1&opi=89978449

<http://e-obce.sk>

<http://www.obce.info>

<http://www.statistics.sk>

Národná stratégia regionálneho rozvoja SR 2014 - 2020

Národný strategický referenčný rámec SR 2007 – 2013

Partnerská dohoda SR na roky 2014 –2020 – návrh

Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011. Štatistický úrad SR, 2012.

Štatistický úrad SR – data cube, 2015

Vlastivedný slovník obcí na Slovensku , 2. Časť

www.podnemapy.sk

Zákon č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 503/2001 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 539/2008Z.z. o podpore regionálneho rozvoja

<http://www.mesta-obce.sk/banskobystricky-kraj/okres-velky-krtis/kiarov/>, 2015

<http://kiarov.rips.sk/>, 2015

<http://datacube.statistics.sk/SODB/>, 2015

<http://app.statistics.sk/mosmis/sk/run.html>, 2015

http://sk.wikipedia.org/wiki/Ipe%C4%BESk%C3%A1_kotlina, 2015

<http://demogeografia.webinfo.sk/zobraz.php?akce=obec&id=516091>, 2015

<http://referaty.atlas.sk/prirodne-vedy/geografia/16210/?print=1>, 2015

<http://www.najkraisikraj.sk/priroda-ostatne/ipelska-kotlina/>, 2015

<http://www.mpsr.sk/index.php?navID=47&sID=43&navID2=286>, 2015

- Zákon NR SR č.24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nesk. predpisov, platí do 31.12.2015
- Zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 572/2004 Z. z. o obchodovaní s emisnými kvótami v znení nesk. predpisov
- Zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 17/2004 Z.z. o poplatkoch za uloženie odpadov v znení nesk. predpisov,
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 365/2015 Z.z, ktorou sa ustanovuje Katalóg odpadov v znení nesk. predpisov,
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 366/2015 Z.z, o evidenčnej povinnosti a ohlasovacej povinnosti
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 367/2015 Z.z ktorou sa ustanovujú požiadavky na kvalitu palív a vedenie prevádzkovej evidencie o palivách
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 368/2015 Z.z o vydaní výnosu o jednotných metódach analytickej kontroly odpadov
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 370/2015 Z.z o sadzbách pre výpočet príspevkov do Recyklačného fondu, o zozname výrobkov, materiálov a zariadení, za ktoré sa platí príspevok do Recyklačného fondu, a o podrobnostiach o obsahu žiadosti o poskytnutie prostriedkov z Recyklačného fondu
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 371/2015 Z.z ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o odpadoch
- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 372/2015 Z.z o skládkovaní odpadov a dočasnom uskladnení kovovej ortuti

- Vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 373/2015 Z.z o rozšírenej zodpovednosti výrobcov vyhradených výrobkov a o nakladaní s vyhradenými prúdmi odpadov
- Zákon č. 587/2004 Z.z. o Environmentálnom fonde, platí do 31.12.2015
ENTIRE – 02/2013, Ako na nové programové obdobie?, magazín

PRÍLOHY

- Uznesenie – schválenie PHRSR obce KIAROV